This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Mirabilia Romae

Digitized by Google

ARMOIRE O.
PLANCHE I bis.
No. 15.

Ex Libris
C.tis Gregorii Sergii filii
Stroganoff
Romae.

Digitized by Google

DG
804
.M671
1869

Digitized by Google

Digitized by Google

MIRABILIA ROMAE.

E CODICIBVS VATICANIS EMENDATA

EDIDIT

GVSTAVVS PARTHEY.

ACCEDIT ICHNOGRAPHIA ROMAE AB HEINRICO KIEPERTO DELINEATA.

BEROLINI
IN AEDIBVS FRIDERICI NICOLAI
(A. EFFERT & L. LINDTNER.)
1869.

Digitized by Google

Liberma
Latin
8-8-1922
gen

Digitized by Google

FERDINANDO GREGOROVIVS

VRBIS ROMAE HISTORIOGRAPHO

D. D. D.

EDITOR.

9-14-26. EHM.

404682

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Jnter topographiae romanae adminicula haud spernenda numerantur Mirabilia Romae. quae quamvis anilibus fabellis referta sint, multa tamen veterum monumentorum cognitioni utilia exhibent. magnus est numerus codicum, in omnibus fere Europae bibliothecis asservatorum, de quibus J. B. De' Rossi, viri clarissimi, iudicium hic apponam. (Roma sotter. t. 1. p. 158.) „Jl testo, che noi abbiamo dei *Mirabilia*, benchè nei manoscritti (de' quali ho esaminato un grandissimo numero in Jtalia, in Germania, nel Belgio, in Francia ed in Jnghilterra) presenti molte varietà, pure facilmente può essere ridotto a due principali recensioni. La più antica è quella, che quasi documento officiale fù inserita nei libri della curia romana, cioè nel *Politicus* (leggi polypticus) di Benedetto canonico, (scritto prima

Digitized by Google

del 1142) nelle *Collectanea Albini scholaris* (circa il 1184) e nel celebre libro de' censi di Cencio Camerario, che fu poi papa Onorio III, 1216—1227. La seconda fa la sua principale comparsa nelle *Collettanee* del Cardinal Nicola d'Aragona (anni 1356—62); donde proviene quella, che Martino Polono inserì nella sua cronaca, e quella della *Graphia aureae urbis Romae* d'un codice fiorentino. Prego i lettori a dispensarmi dal citare i codici antichi e migliori di queste opere, che nella loro integrità sono tutte inedite, ma che ai dotti nelle cose del medio evo sono note. Spero che avrò, quando che sia, l'agio di pubblicare per disteso i miei studii sulle *Mirabilia* e sulla immensa famiglia dei codici varii di quel opuscolo. Jntanto basterà avvertire, che il testo piu antico, ma da un esemplare assai corrutto e lacunoso n'è stampato nelle *Effemeridi letterarie di Roma*, t. 1. p. 62—82, 147—164, 378—392: la recensione seconda s'assomiglia a quella, che si legge nel *Montfaucon Diar. ital. p. 283—295.* La *Graphia aureae Urbis Romae* è stata messa in luce dall' Ozanam nel 1850. Adunque degli autori, che hanno conosciuto ed accolto nei loro libri

Digitized by Google

le *Mirabilia*, niuno è piu antico del secolo XII; essi però ce ne danno un testo già guasto.“

Quibus perspectis haud e re mihi visum est, codicibus Vaticanis per otium hibernum accuratius examinatis, prodromum editionis De' Rossii in lucem emittere. continet ditissima Vaticani gaza decem Mirabilium codices, tantae inter se discrepantiae, ut neuter apographum alterius habendus sit. praeter utramque a De' Rossio indicatam recensionem tertiam libri indolem reperire nobis contigit.

En codicum recensum:

A = Cod. Ottobon. 3057. latin. membraneus, foliorum 160 formae maximae, saeculi XIII. exeuntis. paginae sunt bipertitae, columnae versuum 51, litterae initiales et lemmata rubro colore signata. nitide et eleganter ab eadem manu est exaratus, compendia litterarum habet satis multa.

fol. 1^a legitur a manu recenti OTT. *Digesta Pauperis Scolaris Albini. Presbiteri Benedicti Excerpta Politica de Dignitatibus Urbis. Varia ex Cencio Camerario de Urbe Roma* (insunt Mirabilia) *Bullae Pontificum et Jmperatorum*

Digitized by Google

de Regaliis B. Petro concessis. Diplomata &c. 3057.

fol. 127ª col. 1. *Jncipiunt excerta* (sic) *politici a presbytero Benedicto compositi de ordinibus Rome et dignitatibus urbis et sacri palatii.* [H]*ec sunt festivitates, in quibus papa debet coronari.* col. 2, sine lemmate *De muro urbis.* in margine a manu recenti *Adverte quod multa ex his sunt registrata apud librum Cencij Camerarii.* Mirabilia Romae, fol. 127ª — 130ª comprehensa conveniunt cum editione Albertina. in fine addita est narratio de sanctis Abdon et Sennen.

B = Cod. Ottobon. 2072 lat. membraneus, foliorum 58 formae maximae, saec. XIV. paginae sunt bipertitae, columnae versuum 43 vel 44, litterae initiales et lemmata rubra. in folio praemisso legitur: *Ex codicibus Joannis Angeli Ducis ab Altaemps. Solini Geographia.* sequitur ab altera manu *Jn novo indice codicum Ottobonianorum 2072.* adscripsit tertia manus αὐτὸς βιβλός ἐστι τοῦ οὐβαλδεινου βαντηνήλλου καὶ τῶν φίλων. Φλωρητίῃ. ὅτι τὰ τῶν φίλων κοινά. (Ubaldinus Bandinelli episcopus Montis Flasconis obiit anno 1551.)

Digitized by Google

Jnsunt fol. 1ª — 32ᵇ *Solini geographia*; fol. 33ª—39ᵇ *Situs omnium provinciarum orbis terrae*; fol. 40ª—41ª *Tractatus di situ Ytalie*; fol. 41ª col. 2—43ª col. 1 *Situs Rome*; fol. 43ª col. 1—44ᵇ col. 2 *Tractatus de situ et mirabilibus rome*; fol. 45ª — 58ᵇ *Liber magistri Rycobaldi Ferrariensis de locis orbis*. haec omnia ab eadem manu exarata sunt.

Mirabilia plerumque conveniunt cum editione Montfauconii, sed a pagina 287 transeunt ad paginam 292 Montf. et discrepant in fine.

•

C = Cod. Vatican. 3973 lat. membraneus, foliorum 282 formae maximae, saec. XIII ineunte ab eadem manu nitide exaratus, paucis compendiis adhibitis. paginae integrae sunt versuum 24; lemmata nulla; litterae versuum inceptivae rubro colore signatae.

fol. 1ª—15ᵇ Mirabilia (sine titulo); fol. 16ª —282ᵇ *Cronica Romoaldi Guarne* (?) *Secundi Archiepiscopi Salernitani.*

Jste codex in universum sequitur editionem Albertinam, sed omittit paragraphum *Primicerius id est prima manus .... Jmperatorem*, pag. 34, 21 — 35, 24 Alb.; post *anima-*

Digitized by Google

rum suarum (pag. 43, 5 Alb.) inserit narrationem de sanctis Abdon et Sennen.

Huius codicis collatione, a Schultzio confecta, usus est Grässe in Mirabilium editione (***Beiträge zur Litteratur und Sage des Mittelalters. Dresden 1850.*** *4to*).

D = Cod. Vatican. 2035 lat. chartaceus, foliorum 49 formae quadratae, saec. XVI. paginae sunt bipertitae, columnae versuum 40. litterae miniatae nullae. folia 1—42 ab eadem manu exarata, fol. 43 et 44 vacua, fol. 45—49 alteram manum exhibent.

fol. 1 et 2 finem faciunt libri cuiusdam chronici, ubi occurrunt lemmata ***Tertia aetas ... Sexta aetas.***; fol. 5ª—42ᵇ ***Aythoni liber historiarum***; fol. 45ª—47ᵇ secuntur sine titulo Mirabilia Romae, quae partim contuli. in fine capitum singulorum nonnumquam legitur ***de aliis in martiniana melius habes***, vel ***de palatiis superius melius habes in martiniana.***; fol. 47ᵇ —49ᵇ ***Liber de mirabilibus mundi,*** quo non septem quae vocant mirabilia continentur, sed narratiunculae quaedam ex historia naturali desumptae.

Digitized by Google

E = Cod. Vatic. 636. lat. membraneus, foliorum 73 formae maximae, saec. XIII. paginae sunt bipertitae, columnae versuum 32. scriptura elegans non sine compendiis. fol. 1ª *Ex pluteo quinto* (?) *bibliothecae magnae secretae.*; fol. 1ᵇ—71ᵇ. *Jncipit liber venerabilis Bedae presbyteri de tabernaculo federis.*; fol. 72ᵇ — 73ª *Versus utillimi de conceptu sancti verbi* (?)

Vox divina sonat quod nemo spem sibi ponat.
Sunt 120 versus leonini, duabus paginis comprehensi; ultimus est

Leticie portus cuius mundo fuit ortus.
fol. 73ᵇ *De politico.* sequitur § 35 (nobis), quae in editionibus Montfauconii et Alberti non legitur. dein pag. 22, 2 — 34, 18 et 36, 2 — 37, 2 Alb.

In fine: *Liber Sancte Mariae de Esron quem abstulerit* ......

Non videat Christum quisquis furabitur istum.

F = Cod. Regin. 1446. lat. membraneus, foliorum 73 formae maximae, saec. XIV vel XV. paginae sunt integrae, versuum 34. scriptura nitida, compendiis referta, rubricis miniatis ornata.

Digitized by Google

folio praemisso legitur a recenti manu:

De aegritudinibus equorum et earumdem curatione liber.

De avibus fol. 31. De aegritudinibus avium fol. 40.

De libro falconarii: contin. cap. 72. fol. 40.

De remedio aegritudinum avium rapinor. contin. c. 15. fol. 50.

De numeratione rapidorum quadrupedum et proprietatibus canum fol. 64[b].

De avibus rapacibus. fol. 71.

Omnia illa auctore Jordano Rufo de Calabria, militis in marestalla quondam imperatoris Fridericj Secundj, qui imperavit anno a Christo nato 1213. Neapolitanus, Siciliae rex et Sueviorum dux: Barbarossae filius fuit.

fol. 1[a] — 3[b] *Mirabilia Rome.* rubricae hae sunt: *de portis. de montibus. de pontibus. de pallacijs. de arcubus. de thermis. de theatris. de cimiteriis. de locis passionum sanctorum. de pinea. de templis. de templo martis. de capitolio. de equis marmoreis. de equo constantini. de colloseo.*

Hunc codicem cum Montfauconio facientem hinc inde cum codice *B* contuli.

Digitized by Google

G = Cod. Vatic. 4265. lat. chartaceus, foliorum 238 formae quadratae, saec. XIV. propter scripturam minutam, compendiis refertam et atramentum pallidum difficillime lectu. in litteris inceptivis minio addendis rubricator neglegens pro *A* posuit *C*, pro *M* posuit *A*, cet.

fol. 1[a]—208[b] *Jncipit tractatus qemi* (?) *Nycolai de lyra contra iudeos.*

fol. 209[a]—216[a] secuntur sine titulo Mirabilia ab altera manu conscripta. in fine legitur *Jn ecclesia sancti Petri ad vincula est vera remissio omnium peccatorum. anno domini* M·CCC·LXXV *et cet.*

fol. 217[a]—238 Varia theologica.

Hunc codicem rogatu meo Hugo Hinck diligentissime excussit. multis locis differt ab editionibus Montfauconii et Alberti. paragraphos nostras, plus minus integras hoc ordine exhibet: 1. 2. 6. 3. 8. 5. 9. 4. 10. 12. 42. 37. 52. 14. 31. 32. 34. 25. 39. 38. 53. 29. 30. secuntur paragraphi 54—102, in ceteris codicibus desideratae, quibus nonnulla ad romanas antiquitates medii aevi spectantia continentur. indulgentias plenissimas, a papa Gregorio concessas, in fine operis duabus paginis allegatas omisimus.

Digitized by Google

Praeter hos septem, quos modo diximus, habet Vaticana bibliotheca tres alios Mirabilium codices minoris pretii, quos quidem sedulo inspeximus, non autem in constituendis libelli nostri verbis adhibuimus:

Cod. Ottobon. 2257. lat. chartaceus foliorum 137 formae maximae, anno Chr. 1478 exaratus.

fol. 1[a] ***Des façons de blasoner les armoiries***. cet.

fol. 115[b] ***Postquam filii Noe edificaverunt turrem confusionis*** ..... est initium Graphiae aureae urbis Romae (Ozanam documents. p. 155).

fol. 116[a]—120[b] capita Mirabilium nonnulla, de portis et palatiis tractantia.

Cod. Regin. 520. lat. chartaceus, formae quadratae. continet opuscula gallica et latina, inde a saec. IX. ad saec. XV. conscripta.

fol. 29[a]—30[a] ***Hec sunt mirabilia urbis rome.*** scriptura minuta et neglegens saec. XV. in fine legitur ***Expliciunt stationes sancte urbis rome.***

Cod. Regin. 614. lat. formae quadratae. continet codicem membraneum, duos chartaceos, librum impressum.

Digitized by Google

1) cod. chart. ***Sequuntur nomina beneficiorum Lemonicensis diocesis.*** folia 13.

2) liber impr. ***Apologia Madricine conventionis .... dissuasoria. Parisiis 1526.*** 4to. folia 7.

3) cod. chart. *Vates prophetico cecinit spiritu.* cet. fol. 23—41.

4) cod. membr. ***Chronicon Martini Poloni.*** saec. XIV. scriptura satis bona, compendiis refertissima. quae Martinus e Mirabilium libro in historiam suam desumpsit, ea in Martini editionibus quaeras; leguntur in editione Antverpiensi. a. 1574. 8vo p. 41 sqq.

Codices *ABCG* integros excussi, minime autem lectionum variarum farraginem recepi; codices *DEF* ubi necessarium videbatur inspexi. in notulis res topographicas et nomina propria tantum curavi, omissiones autem et singulorum verborum transpositiones, discrepantias narratiuncularum, alia minoris momenti neglexi. orthographiam ubique sibi constantem servare non licuit, cum ne singuli quidem codices sibi constent. habent enim arcus et archus, sepulcrum et sepul-

Digitized by Google

chrum, imago et ymago, palatium et pallatium, columna et columpna, quatuor et quattuor cet. seriem capitum, in codicibus valde diversam, ad Montfauconii editionem, quantum fieri potuit, disposui.

Dabam Romae, mense Maio 1869.

G. Parthey.

Digitized by Google

NOTARVM EXPLICATIO.

A = cod. Ottob. 3057.
B = cod. Ottob. 2072.
C = cod. Vatic. 3973.
D = cod. Vatic. 2035.
E = cod. Vatic. 636.
F = cod. Reg. 1446.
G = cod. Vatic. 4265.
Alb. = editio Alberti. Romae, 1864. 12mo.
Gr. = Graphia aureae urbis Romae in libro cui titulus: Ozanam documents inédits. Paris, 1850. 8vo.
Montf. = Montfaucon Diarium Jtalicum. Parisiis, 1702. 4to.
Visc. = codex Visconti, in editione Albertina allegatus.

Digitized by Google

Digitized by Google

ELENCHVS CAPITVM.

CAP.		PAG.
1.	De muro urbis	1
2.	De portis	1
3.	De montibus	3
4.	De pontibus	4
5.	De palatiis	4
6. 7.	De arcubus	6 7
8.	De thermis	8
9.	De theatris	9
10.	De cimiteriis	9
11.	De columna Antonini	11
12. 13.	De locis passionum sanctorum	12 13
14.	De Vaticano et agulio	14
15.	De pinea que stabat in Roma	15
16.	De templis	16
17.	De templo Martis	17
18—21.	De Capitolio	17—19
22. 23.	Ex alia parte	20 21
24.	Jnfra palatium	22
25. 26.	Jn Celio monte	23 24
27. 28.	Jn Aventino	25
29. 30.	De Coloseo	26 27

Digitized by Google

CAP. PAG.
31. Jn paradiso sancti Petri 27
32. Jn naumachia 28
33. De castello Crescentii 29
34. De Augusto 30
35. 36. Temporibus sancti Silvestri . . 31
37. De visione Octaviani 33
38. De caballis marmoreis 34
39—41. Quare factus sit equus, qui dicitur Constantini . . . . 36—38
42—44. Quare factum sit Pantheon 39—41
45—49. Quare Octavianus vocatus sit Augustus . . . . 42—45
50. 51. Quot sint templa Transtyberim 46

ADDENDA.

52. Johannes Patricius 47
53. Constantinus fecit 47
54—57. Jn sancto Petro Rome . . 49—51
58. Jn Laterano 51
59. 60. Jn sancto Paulo 53
61. Jn sancta Maria mayori 54
62—89. Jn sancta Maria nova . . 54—60
90—102. Jn sancta Maria Transtyberim 60—62

Digitized by Google

MIRABILIA ROME.

DE MVRO VRBIS. 1

Murus Rome civitatis habet turres trecentas sexaginta unam, castella quadraginta novem, arcus principales septem, propugnacula et merulas sex milia nongenta, portas duodecim, pusterulas quinque. in circuitu vero sunt miliaria XXII, exceptis Transtyberim et civitate Leonina et porticu sancti Petri.

DE PORTIS. 2

Porte inclyte urbis sunt hec: porta Capena, que vocatur porta sancti Pauli, iuxta

1 Mirabilia Rome] *sic F*, tractatus de situ et mirabilibus rome *B*, *om. ACDEG* § 1. *Gr. p. 156, 30. Montf. p. 283, 4. Alb. p. 9. 10* 3 turres 100. et. 61 *G* 5 arcus principales septem *ex Gr. desumpta* 6 et merulas *om. A* ‖ sex milia nongenta] 8. milia *G* 7 duodecim] VII *F* 8 XXII] *rectius* XII § 2. *Gr. p. 157, 2. Montf. p. 283, 5. Alb. p. 12* 12 13 Capena] capanie *D* 13 Pauli] petri *C*

Digitized by Google

(2) templum Remi; porta Appia ubi est ecclesia que dicitur Domine quo vadis, ubi apparent vestigia Jesu Christi; porta Latina, quia inde intrabant Latini et Apuli: ibi est dolium in quo beatus Joannes evangelista missus fuit; porta Metronis; porta Asinaria que dicitur Lateranensis; porta Lavicana que dicitur Maior; porta Taurina que dicitur sancti Laurentii vel Tyburtina; porta Numentana que ducit ad Numentanam civitatem; porta Salaria; porta Pinciana, quia ibi adhuc est palatium Pincii regis; porta Flaminea que dicitur sancti Valentini; porta Colina ad castellum quod est ad pontem sancti Petri, quod dicitur castellum Adriani imperatoris, qui fecit pontem sancti Petri.

Porte Transtyberim sunt tres; porta Septimana, ubi septem laudes facte fuerunt

1 templum] sepulchrum *Gr.* ‖ romi *G* ‖ appta *vel* appaa *C* 6 metronii *Gr.*, metronj *D*, mitroui *A*, microni *C*, micrana *G* 7 asinarica *A C* 8 Lavicana] leuitica *D* 8 9 thaurina *F*, caurina *Gr.* 10 numantina *A*, mumetana *G*, montana *Gr.* 10 11 ad Numentanam civitatem] siciliam *G* 11 Salaria] salina *G* 12 Pincii] *sic Montf.*, pinci *D G*, prati *F* 13 flamminea *C* 14–17 Colina — Petri] collina ad templum adriani *Gr.* 14 Colina] *sic A G*, collicina *D* 18–p. 3, 6 *Montf. p. 283, 21. Alb. p. 12* 19 septimiana *A*, septimaria *G* 19–p. 3, 1 ubi — imperatori] septem naiades (naidas *C*, naydes *Gr.*) iuncte iano *A C Gr.*

Digitized by Google

Octaviano imperatori; porta Aurelia vel (2) aurea que nunc dicitur sancti Pancratii; porta Portuensis.

Jn porticu sancti Petri sunt due porte, quarum una vocatur porta Castelli sancti Angeli, altera porta Viridaria.

DE MONTIBVS. 3

Montes infra urbem isti sunt: Janiculus qui vulgariter dicitur Janarus, ubi est ecclesia sancti Sabae; Aventinus qui et Quiralis dicitur, quia Quirites ibi stabant, ubi est ecclesia sancti Alexii; Celius mons ubi est ecclesia sancti Stephani in Celio monte; Capitolium vel Tarpeius, ubi est palatium senatorum; Palentium ubi est palatium maius; Exquilinus qui supra alios dicitur, ubi est basilica sancte Marie maioris; Viminalis ubi est ecclesia sancte Agathes, ubi Virgilius captus a Romanis invisibiliter

2 que nunc dicitur sancti Pancratii *ex Visc. desumpta* 4 Jn porticu sancti Petri] in civitate leonina *D* ‖ due] tres *D* 6 Viridaria] *sic B*, merdaria *F Montf.*, meridiana *D* ‖ *post* Viridaria *D addit* porta (*spatio vacuo relicto*) § 3 *Montf. p. 283, 28. Alb. p. 17, 1.* 9 Janarus] *sic B*, iannarus *Montf.*, ianvarius *F* 10 11 quirinalis *Montf.* 15 palonteum *F* 16 aquilinus *G* 17 18 vinealis *F*, vimenalis et laniclus mons ubi est ecclesia sancte sabine *G*

Digitized by Google

exiens ivit Neapolim, unde dicitur: vade ad Neapulim.

4 DE PONTIBVS.

Pontes isti sunt: pons Milvius; pons Adrianus qui dicitur Judeorum, quia ibi Judei habitant; pons Fabricius; pons Neronianus ad Sassiam; pons Antoninus in arenula; pons Gratiani; pons senatorum sancte Marie; pons marmoreus Theodosii et pons Valentinianus.

5 DE PALATIIS.

Palatia magna imperatorum ista sunt: palatium maius in Pallanteo monte positum; palatium Severi prope sanctum Sixtum; palatium Claudii inter Colliseum et sanctum Petrum in vincula; palatium Constantini in Laterano, ubi moratur dominus

1 2 vade ad Neapulim] *sic B*, vado ad napulum *F Montf.* § 4 *Gr. p. 160, 16. Montf. p. 284, 10. Alb. p. 27, 4* 4 miluus *C* 6 fabricis *C* 6 7 Neronianus] neumanus *Montf.* 7 8 in arenula *ex Gr. desumpta* 9 sancte Marie *ex Gr. desumpta* 10 valentianus *G* § 5 *Gr. p. 158, 9. Montf. p. 284, 15. Alb. p. 17, 12* 13 Pallanteo] *sic A*, palenteo *B*, palentio *Montf.* 14 Severi] *sic C*, *legebatur* Severini 16–p. 5, 1 palatium Constantini — papa] palatium lateranense fuit neronis, dictum a latere septemtrionalis plage, in quo situm est, vel a laterrana, quam nero peperit; in quo palatio nunc est magna ecclesia sita *Gr.*

Digitized by Google

(5) papa; palatium Susurrianum est modo ecclesia sancte Crucis; palatium Volusiani; palatium Romuli inter sanctam Mariam novam et sanctum Cosmatem, ubi sunt due edes Pietatis et Concordie, ubi posuit Romulus statuam suam auream dicens: non cadet, donec virgo pariet. statim ut peperit virgo, statua illa corruit; palatium Traianum, ubi est columna sua alta XX passus; palatium Constantini; palatium Salustii; palatium Camilli; palatium Antonini, ubi est columna sua alta XXVII passus; palatium Neronis, ubi est agulia sancti Petri; palatium Julii Cesaris, ubi est sepulcrum Julii Cesaris; palatium Chromacii; palatium Eufimiani; palatium Pompeii; palatium Titi et Vespasiani foras Romam catacumbis; palatium Domitiani in Transtiberim ad micam auream; palatium Octaviani ad sanctum Laurentium in Lucina.

1 sosorrianum *C* 1–2 est modo — crucis] *sic Gr.*, ad thermas de caluce *B*, ad ceme de caluce *Montf.* 3–4 Romuli — Cosmatem] iuxta tugurium faustuli *Gr.* 4 et ad sanctum *B* 10 11 spalusii *G* 11 carmilli *G* 13–14 Neronis — Petri] neronis, in quo requiescunt corpora apostolorum petri et pauli, symonis et iude *Gr.* 16 palatium Eufimiani *ex Gr. desumpta.* 18–19 palatium Domitiani — auream *ex Gr. desumpta.* 19 20 *post* Octaviani *G add.* palatium diocletiani.

Digitized by Google

6 DE ARCVBVS TRIVMPHALIBVS.

Arcus triumphales sunt isti, qui fiebant alicui imperatori redeunti a triumpho, sub quibus cum honore ducebantur a senatoribus, et victoria eius ad memoriam in posterum sculpebatur. Arcus aureus Alexandri; ad sanctum Celsum arcus Theodosii et Valentiniani et Gratiani imperatorum; ad sanctum Ursum . . . .; foris Appiam portam ad templum Martis arcus triumphalis; arcus Titi et Vespasiani ad sanctam Mariam novam iuxta castellum Cesarum; arcus Constantini iuxta amphitheatrum inter palatium maius et templum Romuli; arcus septem lucernarum Titi et Vespasiani, ubi est candelabrum Moysi cum arca, habens septem brachia, in pede turris Cartularie; arcus Julii Cesaris et senatorum ante sanctam Martinam, ubi modo sunt turres de Brachis; arcus triumphalis Octaviani ad sanctum Laurentium in Lucina; arcus Antonini

§ 6. *Gr. p. 157, 12. Montf. p. 284, 32. Alb. p. 13, 4.*
6 aureus] aurelii *Alb.* 9 *post* Ursum *Alb. in notis lacunam indicat.* 15–17 ubi — Cartularie] ad sanctam mariam novam, inter pallantem (pallanteum *A*, palacium *C*) et templum romuli *A C Gr.* 18–19 ante — Brachis] inter edem concordie et templum fatale *A C* 19 20 Brachis] *sic B,* bratis *Montf.*

(6)

prope columnam eius, ubi modo est turris de Tosetis; arcus ad sanctum Marcum, qui vocatur Manus carnea; tempore quo Dioclitianus imperator sanctam Luciam matronam pro fide Christi in urbe Roma cruciabat, iussit eam extendi ad verbera, ut fustibus mactaretur. et ecce qui eam cedebat factus est lapideus, manus autem eius carnea remansit usque nunc. propter hoc vocatur nomen loci illius Ad manum carneam usque in hunc diem. in Capitolio est arcus panis aurei.

7

Sunt praeterea alii arcus qui non sunt triumphales sed memoriales, ut est arcus Pietatis ante sanctam Mariam rotundam, ubi cum esset imperator paratus in curru ad eundum extra pugnaturus, quaedam paupercula vidua procidit ante pedes eius, plorans et clamans: domine, antequam vadas mihi facias rationem. cui cum promisisset in reditu facere plenissimum ius, dixit illa: forsitan morieris prius. imperator hoc considerans praesiliit de curru, ibique posuit consistorium, mulier inquit:

2 Tosetis] *sic B,* cosectis *Montf.* 3–11 tempore — diem] *ex Gr. et Visc. desumpta.* 11 Capitolio] capitello *A.* § 7 *e codice B et Montf. desumpta.*

(7) habebam unicum filium, qui interfectus est a quodam iuvene. ad hanc vocem sententiavit imperator: moriatur, inquit, homicida et non vivat. morietur ergo filius tuus, qui ludens cum filio occidit ipsum. qui cum duceretur ad mortem, mulier ingemuit voce magna: reddatur mihi iste moriturus in loco filii mei, et sic erit mihi recompensatio, alioquin numquam me fateor plenum ius accepisse. quod et factum est, et ditata multum ab imperatore recessit.

8 DE THERMIS.

Therme dicuntur palatia magna habentia maximas cryptas sub terra, in quibus tempore hyemali fiebat ignis per totum, estivo vero aquis frigidis implebantur, ut curia in superioribus manens delectaretur, quod in thermis Diocletiani videri potest ante sanctam Susannam. sunt igitur therme Domitiane; Olympiades ad sanctum Laurentium in Panisperna; Novatiane; Tiberiane retro sanctam Susannam; Diocletiane, Lucanne, Antoniane, Machinnane, Agrippe

§ 8. *Gr. p. 158, 6. Montf. p. 285, 30. Alb. p. 17, 7* 14 *post* terra *G addit* agrippine ubi est ecclesia sancte agnetis ubi virgilius captus a romanis invisibiliter ivit neapolim allexandriae et novitate 21 noviciane *C*

retro sanctam Mariam rotundam, Alexandrine ubi est hospitale de thermis.

DE THEATRIS. 9

Theatra sunt ista: theatrum Titi et Vespasiani ad catacumbas; theatrum Tarquinii imperatoris ad Septem solia; theatrum Pompeii ad sanctum Laurentium in Damasso; theatrum Antonini iuxta pontem Antonini; theatrum Alexandri iuxta sanctam Mariam rotundam; theatrum Neronis iuxta castellum Crescentii, et theatrum Flamineum.

DE CIMITERIIS. 10

Cimiteria ista sunt: cimiterium Calepodii ad sanctum Pancratium; cimiterium sancte Agathe ad Girolum; cimiterium Ursi

§ 9. *Gr. p. 159, 3. Montf. p. 286, 4. Alb. p. 20, 4* 5 6 taranii *G* 7 sanctum Laurentium] Septem Laurum *Alb.* 7 8 in Damasso] extra muros *G* 8 9 pontem Antonini] pontem Judeorum *Gr.* 10 theatrum Neronis] Ciceronis *C Alb.* 10 11 iuxta castellum Crescentii] iuxta monumentum Adriani imperatoris *Gr.* 11 12 flammeum *G* 12 *post* Flamineum *G addit* nota sicud legitur in cronicis martini tempore augusti cesaris fuerunt rome nonagies 30000· 28· milia civium.

§. 10. *Gr. p. 160, 23. 161, 4. Montf. p. 286, 10. Alb. p. 29, 1.* 14 15 calopodium *G* 16 girulum *C*, cirolium *G*

Digitized by Google

(10) ad portesam; cimiterium sancti Felicis; cimiterium Callixti iuxta catacumbas ad sanctum Fabianum et Sebastianum; cimiterium Pretextati iuxta portam Appiam ad sanctum Apollinarem; cimiterium Gordiani foris portam Latinam; cimiterium inter duas lauros ad sanctam Helenam; cimiterium ad Ursum pileatum prope sanctam Vivianam; cimiterium in agro Verano prope sanctum Laurentium foris muros; cimiterium sancte Agnetis; cimiterium ad nympha beati Petri; cimiterium Priscille ad pontem Salarium; cimiterium ad clivum Cucumeris; cimiterium Trasonis ad sanctum Saturninum; cimiterium sancte Felicitatis prope cimiterium Calixti; cimiterium sancti Marcelli via Salaria vetere; cimiterium Bagya via Ardeatina; cimiterium Jnnocentum ad sanctum Paulum; cimiterium Pontianum; cimiterium sanctarum Hermetis et Domitille; cimiterium sancti Cyriaci via Ostiensi: ista cimiteria erant subterranea, que quandoque

2 3 ad sanctum Fabianum et Sebastianum *ex G desumpta* 4 pretestati *G Alb.*, *post* Pretextati *G add.* domine quo vadis || iuxta] intus *C G Gr. Visc.* 5 apollinarium *C* || Gordiani] cardianum *Alb.* 8 pillearum *C*, pileatium *G* || Vivianam] bibianam *Gr.*, bivianam *C*, balbinam *G* 9 agris verarium *G* 14 tonsonis *Alb.*, trastonis *vel* trasconis *G*, transonis *Visc.*

Digitized by Google

distendebantur per tria milliaria, ubi sancti martyres abscondebantur.

DE COLVMNA ANTONINI ET TRAIANI. 11

Columna Antonini Coclidis habet in altum pedes CLXXV, gradus num. CCIII, fenestras XLV. columna Traiana Coclidis habet in altum pedes CXXXVIII, gradus num. CLXXXV, fenestras XLV. colossus amphitheatri habet in altum pedes submissales CVIII.

Jn Roma fuerunt equi erei magni et deaurati XXV, equi aurei LXXX, equi eburnei LXXIIII, tauri, griffones, pavones et aliarum ymaginum multitudo, quarum plurima preciositas videbatur inmensis, ut homines ad eandem venientes de eius pulcritudine merito mirarentur.

§ 11, 4–10 *Gr. p. 161, 5. Montf. p. 290, 18. Alb. p. 36, 1.* 7 CXXXVIII] CXXX *Gr.* 8 CLXXXV] CLXX *Gr.* 8 9 colossus amphitheatri] *sic Gr.*, coliseum amphitheatrum *A*, coliseus *Montf.*, coloseus *C* 11–17 *e codicibus D E desumpta* 12 XXV] XXII *E* 13 LXXIIII] LXXXIIII *E* ‖ *post* LXXIIII *E add.* latrine publice C.XL.IIII.cloace L

Digitized by Google

12 DE LOCIS PASSIONVM SANCTORVM.

Hec sunt loca que inveniuntur in passionibus sanctorum. foris portam Appiam, ubi beatus Xistus decollatus est, et ubi dominus apparuit Petro dicenti: domine quo vadis? ubi fuit templum Martis. intus portam arcus Stille. inde regio Fasciolae ad sanctum Nereum. vicus Canarius ad sanctum Georgium, ubi fuit domus Lucille, et est ibi velum aureum. aqua Salvia ad sanctum Anastasium, ubi decollatus fuit sanctus Paulus. ibi dixit capud ter: Jesus, Jesus, Jesus, saltando, ubi adhuc tres fontes emanant diversi in sapore. hortus Lucille, ubi est ecclesia beati Pauli et ibi requiescit. Jnterlude, id est inter duos ludos. clivus Scauri, qui est inter amphitheatrum et stadium ante Septem solia; ibi est cloaca, ubi iactatus fuit sanctus Sebastianus, qui revelavit corpus suum

§§ 12. 13. *Gr. p. 159, 7. Montf. p. 286, 28. Alb. p. 22, 5.* 4 syxtus *F*, sextus *G* 5 dicenti] *sic F*, et dixit ei *C* 7 Stille] stelle *C Gr.*, alle *G* 8 carnarius *Gr.*, caruar *G* 9 ubi fuit domus Lucille] ubi est domus Lucilli *Gr.* 10 selvia *G* 12–14 ibi dixit — sapore *ex G desumpta* 14 15 Lucine *Gr.* 15 Pauli] petri *C* 16 interludere *Gr.* 17 *ante* clivus *C Gr. add.* id est ‖ cauri *C* 18 septa solis *Gr.*

Digitized by Google

sancte Lucine, dicens: invenies corpus meum pendens in gumfo, via Cornelia per pontem Milvium et exiit in stratam, via Aurelia iuxta Girolum. gradus Eliogabali 13
in introitu palatii, et insula cathenata post sanctam Trinitatem. arcus Stille ante Septem solia. arcus Romanus inter Aventinum et Albiston, ubi beatus Silvester et Constantinus osculati sunt, et diviserunt se ad invicem. in Tellure, id est Cannapara, ubi fuit domus Telluris. privata Mamertini, ante Martem sub Capitolium. vicus Latericii ad sanctam Praxedem, vicus Patricii ad sanctam Pudentianam. basilica

2 gumfo] gaipho id est in uncino *Gr.*, unco *B*, gumpho *C*, gilpho *G*, gumito *Alb. not.* 2–3 via Cornelia — stratam] via cornelia, que prope pontem milvium exit in strâtam *Alb. not.* 4 Aurelia] cornelia *BG* 5 cathenata] catemitana *Gr.* ‖ *post* cathenata *G addit* cum papa est in urbe in nativitate christi primam missam celebrat in laterana, secundam ad mariam mayorem, tertiam ad sanctum petrum iuxta sanctum petrum, ubi est mons mius tra (?) iuxta montem aventinum est mons testarum ubi ludus est in carnis primo in urbe iuxta turrim comitis in ecclesia sancti nycolay est columpna adriani, iuxta sanctum laurencium in lucina est columpna antonii imperatoris, ad sanctam trinitatem est arcus stillans. 6 7 Stille ante Septem solia] stillans post septa solis *Gr.* 6 Stille ante] stellans inter *C* 7 arcus Romanus] arcus aventinus *Gr.* 10 11 canapeys *G* 12–14 vicus Latericii — Pudentianam] vicus laterani ad sanctam trinitatem, vicus patricii ad sanctam trinitatem, vicus patricii ad sanctam potencianam *G* 14 podencianam *C*

Digitized by Google

(13) Jovis ad sanctum Quiricum. therme Olympiadis, ubi assatus fuit beatus Laurentius in Panisperna. palatium tyberianum Traiani, ubi Decius et Valerianus recesserunt mortuo sancto Laurentio, ubi dicitur therme de Cormitis. circus Flamineus ad pontem Judeorum in Transtiberim. templum Ravennatium, effundens oleum, ubi est sancta Maria in Transtiberim.

14 DE VATICANO ET AGVLIO.

Jnfra palatium Neronianum est templum Apollinis, quod nunc dicitur sancta Petronilla, ante quod est basilica que vocatur Vaticanum, ex mirifico musibo, laqueata auro et vitro. ideo dicitur Vaticanum, quia vates id est sacerdotes canebant ibi sua officia ante templum Apollinis, et idcirco tota illa pars ecclesie sancti Petri Vaticanum vocatur. ibique est aliud templum, quod fuit erarium Neronis, ubi nunc est ecclesia sancti Andree; iuxta quod est

1 Quiricum] quiritium *Montf.*, crucem *G* 6 flammineus *C*, flammeus *G* § 14. *Gr. p. 161, 9. Montf. p. 287, 23. Alb. p. 46, 16.* 13 petronelia *G* 16 id est] et *Alb.* 18 illa *om. Alb.* 20 erarium] vestiarium *CGGr.* || *post* Neronis *G addit* imperatoris angluilla s. splendide.

Digitized by Google

memoria Cesaris, id est agulia, ubi splendide cinis eius in suo sarcofago, id est aureo malo requiescit; ut sicut eo vivente totus mundus ei subiectus fuit, ita et eo mortuo usque in finem seculi subicietur. cuius memoria inferius ornata fuit tabulis ereis et deauratis litteris latinis decenter depicta; superius vero ad malum, ubi requiescit, auro et pretiosis lapidibus decoratur, ubi scriptum erat: (14)

Cesar tantus eras quantus et Orbis,
Sed nunc in modico clauderis antro.

Et hec memoria sacrata fuit suo more, sicut adhuc apparet et legitur. inferius vero grecis litteris ista carmina sunt descripta:

Si lapis est unus, dic qua fuit arte levatus,
Et si sunt plures, dic ubi contigui.

DE PINEA QVE STABAT IN ROMA. 15

Jn fastigio Pantheon, id est sancte Marie rotunde stabat pinea erea, que nunc est ante portam sancti Petri, que tota co-

1 Cesaris id est agulia] iulii imperatoris angluilla s. cinis *G* 2 3 id est aureo malo *om. Gr.* 7 latinis *om. Gr.* 13–18 Et — contigui *om. Gr.* 13–15 Et hec — descripta] in ipsa angluilla et cet. sunt littere grece ita dicentes *G* § 15. *Montf. p. 287, 37.*

operta fuit tabulis ereis et deauratis, ita quod a longe quasi mons aureus videbatur, cuius pulchritudo adhuc in parte cernitur.

16 DE TEMPLIS.

Ante palatium Alexandri fuere duo templa, Flore et Phebi. post palatium ubi nunc est concha fuit templum Bellone, ubi sculptum fuit:

Roma vetusta fui: sed nunc nova Roma vocabor
Eruta ruderibus culmen ad alta fero.

Ad concham Parrionis fuit templum Gnei Pompeii mire magnitudinis et pulchritudinis; monumentum vero illius, quod dicitur maius, tam decenter ornatum, fuit oraculum Apollinis. alia fuere oracula. ecclesia sancti Ursi fuit secretarium Neronis. in palatio Antonini templum divi Antonini iuxta sanctum Salvatorem ante sanctam Mariam in Aquiro. templum Elii Adriani et arcus Pietatis.

§ 16. *Gr. p. 165, 1. Montf. p. 292, 13. Alb. p. 55, 7*
5–6 fuere — palatium *om. Gr.* 15 maius tam] maurentum *Gr.*, maioretum *B* 19–21 *Gr. sic distinguit:* ante sanctam mariam in aquiro fuit templum helii adriani.

Digitized by Google

DE TEMPLO MARTIS. 17

Jn campo Martio fuit templum Martis, ubi eligebantur consules in kalendis Juliis, et morabantur usque in kalendas Januarii. si purus ille erat, qui electus erat consul, a crimine, confirmabatur ei consulatus. in hoc templo romani victores ponebant rostra navium, ex quibus efficiebantur opera ad spectaculum omnium gentium. iuxta Pantheon templum Minerve Calcidie, ubi adhuc apparent columne marmoree. post sanctum Marcum templum Apollinis. in Camilliano, ubi est sanctus Ciriacus, fuit templum Veste, in Calcarari templum Veneris, in monasterio domine Rose Castellum aureum, quod erat oraculum Jovis.

DE CAPITOLIO. 18

Capitolium ideo dicitur, quod fuit caput totius mundi, ubi consules et senatores morabantur ad gubernandum urbem et orbem, cuius facies cooperta erat muris altis et fir-

§ 17. *Gr. p. 165, 10. Montf. p. 288, 6. p. 292, 24. Alb. p. 57, 1.* 13 camillano *Alb.* ‖ Ciriacus] quiricus *B* 16 Jovis] *sic B,* iunonis *Gr. Montf.* § 18. *Gr. p. 165, 20. Montf. p. 292, 33. Alb. p. 59, 1.*

Digitized by Google

(18) mis, diu super fastigium montis, vitro et auro undique coopertis, et miris operibus laqueatis. infra arcem palatium fuit miris operibus, auro et argento et ere et lapidibus pretiosis perornatum, ut esset spectaculum omnibus gentibus.

19 Templa quoque que infra arcem fuere, que ad memoriam ducere possunt sunt hec: in summitate arcis super porticum Crinorum fuit templum Jovis et Monete, sicut reperitur in marthilogio Ovidii de fastis. in partem fori templum Veste et Cesaris. ibi fuit cathedra pontificum paganorum, ubi senatores posuerunt Julium Cesarem sexta die infra mensem Martium. ex alia parte Capitolii supra Cannaparam templum Junonis. iuxta forum publicum templum Herculis, item in Tarpeio templum Asyli, ubi interfectus fuit Julius Cesar a senatu. in loco ubi nunc est sancta Maria fuerunt duo templa simul iuncta cum palatio, Phebi et Carmentis, ubi Octavianus imperator

5 6 spectaculum] *sic A Montf.*, speculum *Gr.* § 19 –§ 21, 27. *Gr. p. 165, 25. Montf. p. 293, 3. Alb. p. 59, 7.* 9 10 Crinorum] *sic C Montf.*, cinorum *A*, ciminarum *B* 11 Ovidii de fastis] „*librum Ovidii de fastis insulse martyrologium vocat, quia ibi perinde atque in martyrologio iduum, nonarum et kalend. mentio.*“ *Montf.* 15 sexta die] sex dies *B* 18 asyli] solis *B*

Digitized by Google

vidit visionem in celo. iuxta Camellariam 20
templum Jani, qui erat custos Capitolii: ideo dicebatur aureum Capitolium, quia prae omnibus regnis totius mundi pollebat sapientia et decore. palatium Traiani et Adriani pene totum lapidibus constructum, et miris operibus perornatum, diversis coloribus laqueatum, ubi est columna mire altitudinis et pulchritudinis cum celaturis historiarum horum imperatorum, sicut columna Antonini in palatio suo: ex una parte fuit templum divi Traiani, ex alia divi Adriani. in clivo argentarii templum Concordie et Saturni. in insula templum Bacchi, in fine huius insule argentarie templum Vespasiani, in clivo sancte Marie in campo templum Titi; ubi est sanctus Basilius templum Carmentis. infra hunc 21
terminum fuit palatium cum duobus foris Nerve, cum templo suo divi Nerve, cum maiori foro Traiani, ante fores cuius templum Sospite dee. ubi est sanctus Quiricus templum Jovis. in muro sancti Basilii fuit magna tabula infixa, ubi fuit amicitia scripta in loco bono et notabili, que fuit inter Romanos et Judeos tempore Jude Machabei.

Digitized by Google

(21) Ante privatam custodiam Mamertini templum Martis, ubi nunc iacet simulacrum eius. iuxta eum templum Fatale in sancta Martina. iuxta semitam publicam templum Fabiorum. post sanctum Sergium templum Concordie, ante quod arcus triumphalis, unde erat ascensus in Capitolium iuxta erarium publicum, quod erat templum Saturni.

22 Ex alia parte fuit arcus miris lapidibus tabulatus, in quo fuit historia, qualiter milites accipiebant a senatu donativa sua per sacellarium qui administrabat hec, que omnia pensabat in statera, antequam darentur militibus: ideo vocatur Salvator de statera.

Jn Cannapara templum Cereris et Telluris, cuius atrium duabus domibus ornatur, per circuitum porticibus columnatis, ut quicumque ibi sederet ad iudicium undique videretur. iuxta eam domum fuit palatium Catiline, ubi fuit ecclesia sancti

§ 21, 1–9. *Gr. p. 166, 22. Montf. p. 293, 32. Alb. p. 66, 4.* 1 custodiam *om. Gr.* 3 in] id est *C* 4 *post* Martina *C addit:* iuxta quod est templum refugium, id est sanctus Adrianus, prope aliud templum Fatale. ‖ semitam] *sic Alb.*, privatam *A Montf.* § 22, 10–16 *Montf. p. 293, 38. Alb. p. 67, 6.* 17–p. 21, 9 *Gr. p. 166, 25. Montf. p. 294, 3.* 22 cateline *C*

Digitized by Google

Antonii, iuxta quam est locus, qui dicitur (22)
infernus, eo quod antiquo tempore ibi eructabat et magnam perniciem Rome inferebat: unde quidam nobilis miles, ut liberaretur civitas responso suorum deorum, armatus proiecit se, et clausa est terra: sic civitas liberata est. ibi est templum Veste, ubi dicitur inferius draconem cubare, sicut legimus in vita sancti Silvestri. est ibi 23
templum Palladis et forum Cesaris et templum Jani, qui praevidet annum in principio et in fine, sicut dicit Ovidius in fastis; nunc autem dicitur turris Cencii Frangapanis. templum Minerve cum arcu coniunctum est ei, nunc autem vocatur sanctus Laurentius de Mirandi. iuxta eum sancti Cosmatis ecclesia, qui fuit templum Asyli. retro fuit templum Pacis et Latone, superius templum Romuli. post sanctam Mariam novam duo templa Concordie et Pietatis. iuxta arcum septem lucernarum templum Esculapii: ideo dicitur Cartularium, quia fuit ibi bibliotheca publica, de quibus XXVIII fuere in urbe. superius vero fuit templum Palladis et templum Junonis.

1 Antonini *Gr.* 4 unde quidam nobilis miles] ubi marcus circius *Gr.* 5 deorum *om. Gr.* 14 fralapanis *C* 17 comatis *Gr.* 19 superius] *sic Gr.*, *erat* super idem

Digitized by Google

24 Jnfra palatium est templum Juliani, in fronte palatii templum Solis. in eodem palatio templum Jovis, quod vocatur Casa maior. ubi est sanctus Cesarius fuit auguratorium Cesaris. ante Coliseum templum Solis, ubi fiebant cerimonie simulacro, quod stabat in fastigio Colisei, habens in capite coronam auream gemmis ornatam, cuius caput et manus nunc sunt ante Lateranum. Septisolium fuit templum Solis et Lune, ante quod fuit templum Fortune. sancta Balbina fuit mutatorium Cesaris, ubi fuere therme Severiane et Commodiane. ubi est sanctus Saba fuit ara Apollinis et Splenis. circus Prisci Tarquinii fuit mire pulchritudinis, quia ita erat gradatus, quod nemo Romanus offendebat alterum in visu ludi; in summitate erant arcus, qui fuerunt per circuitum vitro et fulvo auro laqueati.

§ 24. *Gr. p. 167, 6. Montf. p. 294, 24. Alb. p. 71, 3.* 5 coloseum *C* 7 colosei *C* 10 septizonium *C* 11 ante quod fuit templum Fortune] mire pulcritudinis et altitudinis. habebat ordines columpnarum unum super alium, unde ouidius: regia solis erat sublimis alta columpnis. *D* 13–15 ubi fuere — Splenis] ibi fuit candelabrum factum de lapide albeston, qui semel accensus et sub divo positus, nunquam aliqua ratione extinguebatur. ibi etiam ymago domini post altare, divinitus depicta iuxta eam figuram qua dominus fuit in carne. qui locus ideo dicitur albesta, quia ibi fiebant albe stole imperatorum. *Gr.*

(24) superius erant domus palatii in circuitu, ubi sedebant femine ad videndum ludum XIIII kalendis Maii, quando fiebat ludus. in medio erant due agulie; minor habebat octuaginta septem pedes, set maior CXXII. in summitate triumphalis arcus, qui est in capite, stabat quidam equus ereus et deauratus, qui videbatur facere impetum, ac si miles vellet currere equum. in alio arcu, qui est in fine, stabat alius equus ereus et deauratus similiter. hi portati sunt a Constantino imperatore cum omni ornatu facto ex ere in Constantinopolim, Damasco et Alexandria. in altitudine palatii erant sedes imperatoris et regine, unde videbant ludum.

25 Jn Celio monte templum Scipionis ante thermas Maximianas, ubi fuere due conche et duo templa Ysidis et Serapis. in orphanotrophio templum Apollinis. in palatio Laterani sunt quedam miranda set non scribenda. in palatio Susurriano fuit templum Herculis. in Exquilino monte fuit

7 eques *Alb.* 10 eques *Alb.* 11–14 hi portati — Alexandria *ex Gr. desumpta* § 25. *Gr. p. 167, 27. p. 169, 4–12. Montf. p. 295, 4. Alb. p. 73, 7.* 18 conche] carceres *C* 19 hysidis *C* 20 21 in palatio Laterani] in palatio neronis, quod ex latere et rana dicis lateranum *Gr.*

(25) templum Marii, quod nunc vocatur Cimbrum, eo quod vicit Cimbros. in palatio Licinii templum Honoris et Diane. ubi est sancta Maria maior fuit templum Cibeles. ubi est sanctus Petrus ad vincula fuit templum Veneris. ad sanctam Mariam in fontana templum Fauni, quod simulacrum locutum est Juliano, et decepit eum.

26 in palatio Domitiani quatuor templa fuerunt, Asclepii et Saturni, Martis et Apollinis, que nunc vocantur modii. in capite Trivii fuit templum Veneris, ubi hactenus dicitur ortus Veneris. in palatio Tiberii templum deorum. in Jlio monte fuit templum Jovis et Diane, quod nunc vocatur mensa imperatoris, super palatium Constantini. ibi in palatio fuit templum Saturni et Bacchi, ubi nunc iacent simulacra eorum. ibi iuxta sunt caballi marmorei. in thermis Olimpiadis, ubi fuit assatus beatus Laurentius, fuit templum Apollinis. ante palatium Traiani, ubi nunc fores palatii permanent, fuit templum.

1 martii *G* 1 2 syrabrum *G* 2 syrabras *G* 4 Maria maior] maria ad presepe *Gr.* 4 5 cibiles *C* § 26. *Montf. p.295, 13. Alb. p.74, 4.* 9 Domitiani] diocleciani *C*

Jn Aventino fuit templum Mercurii, 27 aspiciens in circo, et templum Palladis et fons Mercurii, ubi mercatores accipiebant responsa. ad arcum stadii domus Aurelie Auristille, ex una parte templum Mecenatis, ex alia parte templum Jovis.

Juxtā scholam grecam fuit palatium Lentuli; ex alia parte, ubi nunc est turris Centii de Orrigo, fuit templum Bacchi. ad gradellas fuit templum Solis. sanctus Stephanus rotundus fuit templum Fauni. in elephanto templum Sibille et templum Ciceronis, ubi nunc est domus filiorum Petri Leonis. ibi est carcer Tullianus, ubi est ecclesia sancti Nicholai: ibi iuxta templum Jovis, ubi fuit pergula aurea, et templum Severianum ubi est sanctus Angelus. ad velum aureum templum Minerve. 28 in ponte Judeorum templum Fauni. ad caccavarios templum Craticule. ad pontem Antoninum arcus Antonini, ubi nunc est sancta Maria in Cataneo. ad sanctum

§§ 27. 28. *Gr. p. 170, 9. Montf. p. 295, 25. Alb. p. 75, 9.* 8 Lentuli] lentis *Gr.* 10 gradellas] gendellas *Gr.* 12 eleuiphanto *G* ‖ Sibille] cybele *G* 13–15 ubi — iuxta] *sic Gr., erat* in Tulliano et 16–18 et templum — Angelus] et ibi erat templum saturni ad sanctum georgium *G* 18 velum] vellus *Gr.* 20 graticule *G* 21 circus Antonii *C* 22 Cataneo] caterino *C*, kathincio *G*

Digitized by Google

(28) Stephanum in piscina palatium Cromatii prefecti. templum quod dicebatur olovitreum, totum factum ex cristallo et auro per artem magicam, ubi erat astronomia cum omnibus signis celi, quod destruxit sanctus Sebastianus cum Tiburtio filio Cromatii.

29 DE COLOSEO.

Coloseum fuit templum Solis mire magnitudinis et pulcritudinis, diversis camerulis adaptatum. quod totum erat cohopertum ereo celo et deaurato, ubi tonitrua, fulgura et coruscationes fiebant, et per subtiles fistulas pluvie mittebantur. erant preterea ibi signa supercelestia et planete Sol et Luna, que quadrigiis propriis ducebantur. in medio vero Phebus, hoc est deus solis manebat, qui pedes tenens in terram cum capite celum tangebat, qui pallam tenebat in manu, innuens quod Roma totum mundum regebat.

1 chromancii *C*, crumerii *G* 4 magicam] *sic Montf.*, mechanicam *Gr.*, mathematicam *A*, maycam *G* 7 gromacii *C* §§ 29. 30 *e codicibus BDFG desumpta.* 20 pallam] *sic D*, pilam *BF* 21 Roma] romani *B* || regebat] gerebant *B*

Digitized by Google

Post vero temporis spatium beatus Sil- 30
vester iussit ipsum templum destrui et alia palatia, ut oratores, qui Romam venirent, non per hedificia profana irent, set per ecclesias cum devotione transirent. caput vero et manus predicti ydoli ante palatium suum in Laterano in memoria poni fecit, quod modo palla Samsonis falso vocatur a vulgo. ante vero Coliseum fuit templum, in quo fiebant cerimonie predicto simulacro.

Jn paradiso sancti Petri est cantarum, 31
quod fecit Simmachus papa columnis porfireticis ornatum, atque tabulis marmoreis cum griffonibus connexe, pretioso celo ereo cooperte, cum floribus et delfinis ereis et deauratis, aquas fundentibus. in medio cantari est pinea erea, que fuit coopertorium cum simo ereo et deaurato super statuam Cibeles, matris deorum, in foramine Pantheon. in quam pineam subter-

3 palatia] *sic G*, plura *BD* 4 profana] *sic G*, vel fana *D*, vel phana *BF* 8 modo palla Samsonis] *sic DF*, modo palla suasionis (?) *G*, miraculo *B* 9–11 ante — simulacro *e codice D desumpta* § 31. *Gr. p. 161, 25. Montf. p. 291, 6. Alb. p. 49, 12.* 12 cantarum] *sic C Gr.*, cantar *Alb.*, conthaurum *G* 13 simachus *C* 15 gafonibus *Gr.* 18 conthauri *G* || pinea] thina *G* 19 simo] sinio *Alb.*, sinno *G* 20 ciuiles *C* 21 in qua tyna *G*

(31) ranea fistula plumbea subministrabat aquam ex forma Sabbatina, quae toto tempore plenam prebebat aquam per foramina ad nutum omnibus indigentibus ea; et per subterraneam fistulam quedam pars fluebat ad balneum imperatoris et iuxta aguliam.

32 Jn naumachia est sepulcrum Romuli, quod vocatur Meta sancti Petri, que fuit miro lapide tabulata, ex quibus factum est pavimentum paradisi et graduum sancti Petri. habuit circa se plateam Tyburtinam XX pedum cum cloaca et florali suo. circa se habuit Tyburtinum Neronis tante pulchritudinis et altitudinis quantum castellum Adriani quod dicitur Angeli, miro lapide tabulata, ex quibus opus graduum et paradisi peractum fuit: quod edificium rotundum fuit duobus gironibus sicut castrum, quorum labia erant cooperta tabulis lapideis pro stillicidiis, iuxta quod fuit crucifixus beatus Petrus apostolus.

2 sablatina *Gr.* 3 4 ad nutum] *sic G,* nucum *Alb.* 6 et iuxta aguliam] iuxta mausoleum cesaris *Gr.* || angluillam *G* § 32. *Gr. p. 162, 7. Montf. p. 291, 17. Alb. p. 51, 2.* 8 Meta] *sic A,* meda *Montf.,* metel *Gr.,* sancti Petri *ex G desumpta* 12 flarali *Gr.* 13 Tyburtinum] terbentinum *C,* terebinta *Gr.,* terebinthum *G* 14 15 castellum] monumentum *Gr.* 15 quod dicitur Angeli *ex G desumpta* 18 castrum] monumentum *Gr.*

Digitized by Google

DE CASTELLO CRESCENTII. 33

Est et castellum quod fuit templum Adriani, sicut legimus in sermone festivitatis sancti Petri, ubi dicit: memoria Adriani imperatoris mire magnitudinis templum constructum, quod totum lapidibus est coopertum et diversis historiis perornatum, in circuitu vero cancellis ereis circumseptum, cum pavonibus aureis et tauro, ex quibus fuerunt duo qui sunt in cantaro paradisi. in quatuor partes templi fuere quatuor caballi erei deaurati, in unaquaque fronte porte eree, in medio giro sepulchrum Adriani porfireticum, quod nunc est Lateranis, in quo sepultus est Jnnocentius papa II, cuius coopertorium in paradiso sancti Petri super sepulchrum prefecti, inferius autem porte eree, sicut nunc apparent. Jn monumento vero porfiretico beate Helene sepultus est Anastasius IIII papa.

Hec monumenta que diximus omnia pro templis dedicata erant, ad que con-

§ 33. *Gr. p.162, 17. Montf. p. 291, 26. Alb. p. 52, 12.* 10 cantario *Gr.* 12 caballi] equi *Gr.* 15–16 in quo — cuius] ante folloniam *C* 16 II *nonnisi in Gr. legitur.* 15 16 *Jnnocentius papa II sedit 1129—1143.* 17 prefacti *Gr.* 19–20 Jn — papa *nonnisi in Gr. leguntur.* 20 *Anastasius IV sedit 1153—1154*

Digitized by Google

fluebant romane virgines cum votis, sicut dixit Ovidius in libro fastorum.

34 DE AVGVSTO.

Ad portam Flamineam fecit Octavianus quoddam castellum, quod vocatur Augustum, ubi sepelirentur imperatores, quod tabulatum fuit diversis lapidibus. intus in girum est concavum. per occultas vias in inferiori giro sunt sepulture imperatorum. in unaquaque sepultura sunt littere ita dicentes: hec sunt ossa, cinis nerveque imperatorum, et victoriae quas fecerunt. ante quod stabat statua dei sui, sicut in aliis omnibus sepulchris. in medio sepulchrorum est absida, ubi sepe sedebat Octavianus, ibique erant sacerdotes facientes suas cerimonias. de omnibus regnis totius orbis iussit venire unam cirothecam plenam terra, quam posuit super templum, ut esset in memoriam omnibus gentibus Romam ve-

§ 34. *Gr. p. 163, 5. Montf. p. 291, 39. Alb. p. 54, 3.*
3 De Augusto] *sic D, om. reliqui* 4 flammineam *C*
5 6 augustus *C*, augustorum *Gr.* 10 unaquaque] *sic C Gr.*, utraque *A* 11 nerveque] *sic G, legebatur* Nerve
15 absidia *C* 17 querimonias *C*

Digitized by Google

nientibus. et monarcha fuit et rempublicam ampliavit.

Temporibus sancti Silvestri pape fecit 35
Constantinus Augustus basilicam Lateranensem quam decenter ornavit. posuit ibi archam testamenti, quam Titus asportaverat de Jerusalem et multa milia Judeorum et candelabrum aureum cum septem infusoriis lucernis. in qua archa sunt hec: ani aurei, mures aurei, tabule testamenti, virga Aaron, manna, panes ordeacei, urna aurea, vestis inconsutilis, harundo et vestimentum sancti Johannis Baptiste et forcipes unde tonsus fuit sanctus Johannes Evangelista. desuper quoque posuit ciborium cum columpnis porphireticis. et posuit ibi quatuor columpnas ereas deauratas, quas de campo Martis adduxerant in Capitolium antiqui consules, et posuerunt eas in templo Jovis. fecit etiam temporibus 36
predicti pape ex rogatu ipsius basilicam Petro apostolo ante templum Apollinis in Vaticano. cuius fundamentum ipse imperator primus fodit et asportavit inde XII cophinos ad honorem XII apostolorum. cuius corpus ita reconditur. loculum ex

1–2 et — ampliavit *e codice D desumpta.*
§§ 35. 36 *e codice E desumpta. cf. Gr. p. 160, 5–15.*

(36) omni parte ex ere et cupro conclusit, qui est immobilis. ad caput pedes v, ad pedes pedes v, ad latus dextrum pedes v, ad sinistrum v, supter pedes v, supra pedes v. sic inclusit corpus beati Petri, et ornavit superius altare ex fulvo auro archam. et fecit ciborium ex columpnis porphireticis et auro mundissimo. posuit ibi ante altare XII columpnas vitrineas (?) quas de Grecia adduxerat, que fuerunt de templo Apollinis Troie (?). posuit etiam super corpus beati Petri apostoli crucem ex auro puro, habentem CL libras. in qua erat scriptum: Constantinus Augustus et Helena Augusta. fecit et basilicam beato Paulo apostolo via Hostiensi, et recondidit corpus eius in ere et cupro sicut corpus beati Petri. imperator vero postquam christianus effectus est et has ecclesias fecit, donavit beato Silvestro frigium, equos albos et omnia imperialia que ad honorem et dignitatem romani imperii pertinebant. et ivit Bizantium: cum quo ivit papa ita ornatus usque ad arcum romanum. ibique amplexati sunt se et dederunt oscula, et sic diviserunt se.

Digitized by Google

DE VISIONE OCTAVIANI IMPERATORIS ET RESPONSIONE SIBILLE. 37

Tempore Octaviani imperatoris senatores videntes eum tante pulchritudinis, quod nemo in oculos eius intueri poterat, et tante prosperitatis et pacis, quod totum mundum sibi tributarium fecerat, dicunt: te adorare volumus, quia deitas est in te: si hoc non esset, non tibi omnia essent prospera. qui renitens indutias postulavit, ad se sibillam Tyburtinam vocavit, cui quod senatores dixerant recitavit. que spatium trium dierum petiit, in quibus artum ieiunium operata est. post tertium diem respondit imperatori: hoc pro certo erit, domine imperator,

Judicii signum tellus sudore madescet,
E celo rex adveniet per secla futurus,
Scilicet in carne presens, ut iudicet orbem,

et cetera que sequuntur. ilico apertum est celum, et nimius splendor irruit super eum. vidit in celo quandam pulcherrimam virginem stantem super altare, puerum te-

§ 37. *Gr. p. 165, 30. Alb. p. 31, 1.* 1 visione] *sic A,* iussione *Alb.*

(37) nentem in brachiis. miratus est nimis, et vocem de celo audivit dicentem: hec virgo conceptura est salvatorem mundi. rursumque aliam vocem de celo audivit: heç cara filia dei est. qui statim in terram procidens adoravit Christum venturum. hanc visionem retulit senatoribus, et ipsi mirati sunt nimis. hec visio fuit in camera Octaviani imperatoris, ubi nunc est ecclesia sancte Marie in Capitolio, ubi sunt fratres minores. idcirco dicta est sancta Maria in ara celi.

Alia vero die, cum populus dominum illum vocare decrevisset, statim manu et vultu repressit. nec etiam a filiis suis dominum se appellari permisit, dicens:

Cum sim mortalis dominum me dicere nolo.

38 DE CABALLIS MARMOREIS IN ROMA.

Caballi marmorei ad quid facti fuerunt

1–3 et vocem — mundi *ex Gr. desumpta.* 4–5 hec cara filia dei est] *sic G,* hec ara filii dei est *Alb.* 6 Christum venturum] *sic G, om. Alb.* || hanc] quam *Alb.* 8–12 hec visio — ara celi *om. Gr.* 10–11 ubi sunt fratres minores] *sic G, om. Alb.* 13–18 Alia vero die — dicere nolo *ex Gr. p. 166, 17–21 desumpta.* § 38. *Gr. p. 169, 12. Montf. p. 289, 7. Alb. p. 32, 8.* 19 caballis] equis *B* 20 caballi] equi *B*

(38) nudi et homines nudi audi, et quid nuncient, et quid sit quod ante caballos quedam femina serpentibus circumdata sedet, habens concham ante se. temporibus imperatoris Tiberii venerunt Romam duo philosophi iuvenes, Praxitelis et Fidia. quos imperator cognoscens tante sapientie caros in palatio suo habuit, et dixit eis: cur nudi inceditis? qui respondentes dixerunt: quia omnia nuda et aperta sunt nobis, et pro nihilo mundum tenemus, idcirco nudi incedimus et nihil possidemus; quia tu quicquid, domine imperator, nobis absentibus in die vel in nocte in camera tua conciliaris, dicemus tibi ad unum verbum. quibus imperator ait: si facitis quod dixistis, dabo vobis quicquid vultis. qui respondentes dixerunt: nullam pecuniam, sed nostram memoriam postulamus. veniente altera die, per ordinem retulerunt imperatori quicquid in illa nocte conciliatus est; unde fecit eis promissam prelibatam memoriam eorum sicut postulaverunt, equos videlicet nudos, qui calcant terram, id est

1 audi *nonnisi in Gr. legitur*. 1 2 nuncient] numerent *Alb*. 6 praxitelus et fidia *C*, proxitelus et fibia *Gr.*, praxitellus et fidia *B*, prassi tellus et fidia *F* 11 – 12 idcirco — possidemus *ex Gr. desumpta*.

(38) potentes principes seculi, qui dominantur hominibus huius seculi: veniet rex potentissimus, qui ascendet super equos, id est super potentiam principum huius seculi. in hoc seminudi, qui stant iuxta equos, et altis brachiis et replicatis digitis nunciant ea que futura sunt, et sicut ipsi sunt nudi, ita omnis mundalis scientia nuda et aperta est mentibus eorum. femina circumdata serpentibus, sedens et habens concham ante se, significat ecclesiam, multis scripturarum voluminibus circumdatam, quam quicumque audire voluerit non poterit, nisi priũs lavetur in concha illa, id est baptisetur.

39 QVARE FACTVS SIT EQVVS QVI DICITVR CONSTANTINI.

Laterani est quidam caballus ereus qui dicitur Constantini. sed non est ita, quia

6 nunciant] numerant *Alb.* 7 futura sunt] *sic Gr.*, *erat* futura erant 11–12 ecclesiam — circumdatam] *sic Montf.*, signat predicatores qui predicabunt eam *Gr.*, predicatores significat qui predicant eam *B*, predicatores qui predicabunt eam *A*, predicatores qui predicaverunt ea *C* 14–15 id est baptisetur *nonnisi in Gr. leguntur.* §§ 39–41. *Gr. p. 168, 1. Montf. p. 296, 6. Alb. p. 37, 5.* 18 Laterani] in campo lateranensi *Gr.*, lateranis *A*

Digitized by Google

quicumque voluerit veritatem cognoscere (39) hoc perlegat.

Tempore consulum et senatorum quidam rex potentissimus de orientis partibus in Jtaliam venit, ex parte Laterani Romam obsedit, multa strage et bello populum romanum afflixit. tunc quidam armiger magne forme et virtutis, audax et prudens surrexit, qui dixit consulibus et senatoribus: si esset qui liberaret vos de hac tribulatione, quid a senatu promereretur? qui respondentes dixerunt ei, quicquid ipse poposcerit mox optinebit. qui ait eis: date mihi xxx milia sextertias, et memoriam victorie mihi facietis post peractum bellum, et optimum equum ereum deauratum. qui promiserunt se facturos quicquid ipse petierat. qui ait: media nocte surgite et omnes armamini, et state iuxta muros in specula, et quicquid vobis dixero facietis. et illi continuo fecerunt imperata. qui ascendit 40 equum sine sella et tulit falcem. per plurimas enim noctes viderat illum regem ad pedem cuiusdam arboris pro necessario

5 in Jtaliam venit] contra auream urbem veniens *Gr.* 13 xxx sexternos *Gr.*, 30 sextarios *G*, xxx sextarios boni auri *B*, xxxvi tercias *C* 19 iuxta] *sic G*, intra *Alb.* 24 pro necessario] pro necessario ventris *G*, ad requisita nature *Gr.*

Digitized by Google

(40) venire, in cuius adventu avis cocovaia, que in arbore sedebat, semper cantabat. ille vero exivit urbem et fecit herbam, quam in fascem religatam portabat ante se more scutiferi. qui statim ut audivit cocovaiam cantantem accessit propius, et ut cognovit illum regem venisse ad arborem, ivit contra eum, qui iam peregerat necessarium. socii qui erant cum rege putabant illum esse suorum, ceperunt clamare: cave te, rustice, ante regem; quia faciemus te suspendi si tetigeris ipsum. sed ille non dimittens propter eos, fingens se de loco abire, invexit se regi, qui erat parvissime persone, et pro fortitudine sua, illis omnibus spretis, vi arripuit regem et portavit eum.

41 mox cum venisset ad muros civitatis cepit clamare: exite foras, et interficite omnem exercitum regis, quia ecce ipsum teneo captivum. qui exeuntes alios interfecerunt,

1 cocobaia *Gr.*, coouagio *B*, cocovagia *F*, coconagia *G* 5 scuterii *C*, fatiferi *G* || cocovagiam *F*, coconagiam *G*, avem *Gr.* 7 arborem] secessum *Gr.* 10–12 cave te — ipsum] *sic F*, *legebatur* ut ipse auferret se de via ante regem 14 qui erat parvissime persone] *sic F*, *om. reliqui* 16 vi arripuit regem] irruit super regem, eumque apprehendens per capillos *Gr.*, vi sublevans posuit in vinculum *F* 17–20 cepit — captivum *om. Gr.*

Digitized by Google

alios in fugam miserunt, unde Romani innumerabile pondus auri et argenti habuerunt. sic gloriosi ad urbem redierunt, et quod predicto armigero promiserant persolverunt, xxx scilicet milia sextertias et equum ereum pro memoria deauratum et sine sella, ipso desuper residente, extenta manu dextera, qua ceperat regem: in capite equi memoriam cocovaiae, ad cuius cantum victoriam fecerat. ipsum quoque regem, qui parve stature fuerat, retro ligatis manibus, sicuti eum ceperat, sub ungula equi memorialiter destinaverunt. (41)

QVARE FACTVM SIT PANTHEON. 42

Temporibus consulum et senatorum Agrippa prefectus subiugavit romano senatui Suevos, Saxones et alios occidentales populos cum quatuor legionibus. in cuius reversione tintinnabulum statue regni Persarum, que erat in Capitolio sonavit. in templo Jovis et Monete uniuscuiusque

1 2 inestimabile *C* 5 xxx sexternos *Gr.* 9 equi posuerunt cocouagiam *B* || cocobaie *Gr.*, coconagii *G* §§ 42–44. *Gr. p. 163, 19. Montf. p. 297, 10. Alb. p. 40, 11.* 14 de templo pantheon *Gr.* 17 Suevos] *sic G*, suevios *Alb.*, succinos *Gr.* || sassones *Gr.* 19 20 regni Persarum] *sic Gr.*, *erat* Perside.

(42) regni totius orbis erat statua in Capitolio cum tintinnabulo ad collum: statim ut sonabat tintinnabulum tunc ymago illius provincie vertit dorsum contra, et cognoscebatur illud regnum esse rebelle: cuius tintinnabulum audiens sacerdos qui erat in specula in ebdomada sua, nuntiavit senatoribus: senatores autem hanc legationem prefecto Agrippe imposuerunt; qui praevidens non posse pati tantum negotium, tandem convictus petiit consilium trium dierum, in quorum termino quadam nocte ex nimio cogitatu obdormivit, apparuitque ei femina que ait ei: Agrippa quid agis? in magno cogitatu es. qui respondit ei: sum, domina. que dixit: confortare, et promitte mihi te templum facturum esse, quale tibi ostendo et dico tibi, si fueris victurus. qui ait: faciam, domina. que in illa visione ostendit ei templum in hunc
43 modum. qui dixit: domina, que es tu? que ait: ego sum Cibeles, mater deorum; fer libamina Neptuno, qui est magnus deus, ut te adiuvet. hoc templum fac dedicari ad honorem meum et Neptuni, quia tecum erimus et vinces. Agrippa vero surgens

3–4 tunc — contra *ex G desumpta.* 16 sum] etiam *Gr.* 22 cibiles *C* 23 magnus] marinus *Gr.*

(43) letus, hoc recitavit in senatu, et cum magno apparatu manuum et navium et cum quinque legionibus ivit et vicit omnes Persas, et posuit eos annualiter sub tributo romani senatus. rediens Romam fecit hoc templum, et dedicari fecit ad honorem Cibeles matris deorum et Neptuni dei marini et omnium deorum: et posuit huic templo nomen Pantheon. ad honorem cuius Cibeles fecit statuam deauratam, quam posuit in fastigio templi super foramen, et cooperuit eam mirifico tegmine ereo deaurato. in huius autem templi fastigio stabant duo tauri erei deaurati.

44 Post multa vero tempora Bonifacius papa tempore Foce imperatoris christiani, videns illud templum ita mirabile dedicatum ad honorem Cibeles, matris deorum, ante quod multotiens a demonibus Christiani percutiebantur, rogavit papa imperatorem, ut condonaret ei hoc templum, ut sicut in kalendis Novembris dedicatum fuit ad honorem Cibeles, matris deorum, sic illud dedicaret in kalendis Novembris ad honorem beate Marie semper virginis, que

6 cibiles *C* 7 dei marini *om. Gr.* 8 deorum] demoniorum *Gr.* 15 – p. 42, 12 *om. Gr.* 18 cibiles *C* 23 cibiles *C*

(44) est mater omnium sanctorum. quod Cesar ei concessit: et papa illud cum omni romano populo in die kalendis Novembris dedicavit, et statuit, ut in isto die romanus pontifex ibi celebraret missam, et populus accipiat corpus et sanguinem domini, sicut in die natalis domini: et in isto die omnes sancti cum matre sua Maria semper virgine et celestibus spiritibus habeant festivitatem, et defuncti habeant per ecclesias totius mundi sacrificium pro redemptione animarum suarum.

45 QVARE OCTAVIANVS VOCATVS SIT AVGVSTVS, ET QVARE DICATVR ECCLESIA SANCTI PETRI AD VINCVLA.

Jnterfecto Julio Cesare a senatu Octavianus eius nepos sumpsit imperium. contra quem Antonius eius cognatus, cuius baiulus post mortem Cesaris remanserat, nitebatur multo certamine ei auferre imperium: et repudiata Octaviani sorore duxit in uxorem Cleopatram reginam Egipti, potentissimam in auro et argento et lapidibus pretiosis et populo. cumque Antonius et Cleo-

§§ 45–49. *Alb. p. 43, 9.*

patra cum magno apparatu navium et po- (45)
puli contra Romam venire cepissent, hoc
Rome auditum est. Octavianus vero cum
ingenti apparatu ivit et aggressus est eos
ad Epirum: et sic orta est pugna. navis
regine que tota deaurata erat cepit decli-
nare. Antonius videns navem regine de-
clinare declinavit, quam insecutus est us-
que Alexandriam, quo irruit in ferrum et
mortuus est. Cleopatra autem videns se
conservatam pro triumpho, ornata auro et
lapidibus pretiosis voluit sua pulcritudine
Octavianum decipere, sed non potuit. vi- 46
dens se ita despectam, ita ornata intravit
mausoleum viri sui, et posuit ad mammil-
las duas ptisanas, quod est genus serpen-
tis, et ita suaviter suxerunt, quod obdor-
mivit et mortua est. Octavianus tulit inde
infinitam pecuniam ex illa victoria, et trium-
phavit Alexandriam et Egiptum et totam
regionem orientis, et ita victoriosus rever-
sus est Romam. et susceperunt eum se-
natores et omnis populus romanus cum
magno triumpho. et quia victoria ista fuit
in Sextilibus kalendis, posuerunt ei nomen
Augusti ab augendo rempublicam. et sta-
tuerunt ut omni anno in kalendis Augusti
tota civitas habeat festivitatem letitie illius

Digitized by Google

(46) prelibate victorie, ad honorem Octaviani Cesaris Augusti: et tota urbs floreat et gaudeat in tanta festivitate.

47 Hic ritus pervenit usque ad tempus Archadii viri Eudoxie. mortuo eius marito remansit cum filio suo Theodosio parvulo: que viriliter regebat imperium, ac si eius vir Archadius viveret. inspirata divino nutu et negotio reipublice ivit Jerosolimam, sepulchrum dei et alia sanctuaria visitavit. inter multa negotia reipublice comprovinciales detulerunt ei ingentia munera, inter que quidam Judeus attulit ei catenas beati Petri apostoli, quibus ligatus fuit ab Herode in carcere sub quatuor quaternionibus. quas ut vidit regina nimium letata est super omnia alia munera. cogitavit eas catenas non alibi poni in condigno loco, nisi ubi corpus beati Petri requiescit in pulvere. veniens autem Romam in kalendis Augusti, vidit illum antiquissimum ritum paganitatis a populo romano tam celeberrime fieri in Sextilibus kalendis, quem nullus pontificum removere potuit: aggressa est papam Pelagium et senatores et populum, quatenus hoc munus,

7 imperium] ipsum *C*   15 erode *Alb.*

quod petere vellet, ei concederetur. cui diligenter condonare promiserunt. regina 48
vero dixit: video vos tam sollicitos in Sextiles festivitates in honorem imperatoris mortui Octaviani, pro victoria quam fecit de Egiptiis, rogo vos ut mihi donetis honorem imperatoris mortui Octaviani ad honorem imperatoris celestis et apostoli eius Petri, cuius catenas ab Jerosolimis adduxi. et sicut ille liberavit nos ab egiptiaca servitute, ita iste imperator celestis liberet nos á servitute demonum. et volo facere ecclesiam ad honorem dei et beati Petri, ibique ponere catenas, quam ecclesiam dominus apostolicus dedicet in kalendis Augusti, et vocetur sanctus Petrus ad vincula, ubi dominus apostolicus annualiter in hac ecclesia missarum sollempnia celebret. et sicut beatus Petrus ab angelo solutus fuit, ita romanus populus a peccatis cum benedictione liberatus recedat. quod po- 49
pulus audiens gravissime suscepit, tandem rogatu pape et regine concessit. que fabricavit ecclesiam, quam dominus papa dedicavit in kalendis Augusti, sicut Eudoxia christianissima imperatrix proposuerat, ubi posuit catenas beati Petri prelibatas, et catenas beati Pauli neronianas, ut ibi po-

(49) pulus romanus in hoc die kalendarum Sextilium confluat et salutet catenas apostolorum Petri et Pauli.

50 QVOT SINT TEMPLA TRANSTYBERIM.

Transtyberim ubi nunc est sancta Maria fuit templum Ravennatium, ubi terra manavit oleum tempore Octaviani imperatoris; et fuit ibi domus meritoria, ubi merebantur milites, qui gratis serviebant in senatu. sub Janiculo templum Gorgonis. ad ripam fluminis, ubi naves morantur, templum Herculis. in piscina templum Fortune et Diane. in insula Licaonia templum Jovis et templum Esculapii, et corpus sancti Bartholomei apostoli. foris portam Appiam templum Martis et triumphalis arcus.

51 Hec et alia multa templa et palatia imperatorum, consulum, senatorum prefectorumque tempore paganorum in hac romana urbe fuere. sic in priscis annalibus

§§ 50. 51. *Gr. p. 170, 21. Alb. p. 78, 3.* 8 9 morabantur *Alb.* 11–13 ad ripam — Diane *om. Gr.* 13 Licaonia *om. Gr.* 14–15 et corpus — apostoli *ex Gr. desumpta* 15–17 foris — arcus *om. Gr.* 20 21 romana] aurea *Gr.*

legimus, et oculis nostris vidimus, et ab antiquis audivimus. quante essent pulchritudinis auri et argenti, heris et eboris, pretiosorumque lapidum scriptis ad posterorum memoriam quanto melius potuimus reducere curavimus. (51)

Johannes Patricius senator urbis fecit fieri ecclesiam sancte Mariae mayoris; similiter (?) et papa Liberius. quibus dormientibus una nocte apparuit domina Maria dicens: precipio vobis ut michi monasterium faciatis. mane ipsis convenientibus, habentes consilium de miraculo ipsis viso, uno sicud et reliquo, ut in honore beate Virginis ecclesiam dedicarent, venerunt nuncii qui dixerunt, nivem cecidisse in loco uno, tempore Magi. isti vero cognoverunt hoc miraculum, dedicaverunt hic ecclesiam. idcirco vocata est Maria mayor, quia in medio Mai cecidit nix. 52

Constantinus fecit, qui erat imperator, adduci pueros infantes, in quorum sanguine debuit balneari secundum (?) phisi- 53

3 eris, heboris *Gr.* §§ 52–102 *e codice G desumpta.*

(53) cos et medicos, ut a lepra mundaretur. sed apostoli Petrus et Paulus de nocte sibi in sompnis apparuerunt, ut mitteret papa christianorum sancto Silvestro, qui latitavit in monte Syrapti. mittitur ad locum istum (?) ignotum. Silvester militibus illis visis cum mortem hic veniens ad Constantinum ei tabulam depictam cum ymaginibus apostolorum: si tales ei de nocte apparuerunt? qui dixit, quod omnia aut omnino sit hoc. tabula adhuc stat in alterane super altare maius. Constantinus baptizatur, omnia ydola Rome confringuntur. ipse vero baptizatus et curatus per Silvestrum a lepra, permansit ei parva macula in fronte de lepra propter unum ydolum quod carum habuit et absconditum. recognoscens se habere maculam de occulto ydolo, destructo sanatur. Constantinus dedit az^{m} asinum aut equum et mitram rubeam quam Petrus papa habuit. duxit eum per..... frenum in equo ad Lateranum (?). Elena mater arguit filium de conversione. ipsa fuerat ultra mare, duxit secum duos incantatores, bos cadit ...... incantatorum Elene, resurgit per orationes

5 Syrapti] Soracte? 7 *post* mortem *lacunam indicavimus.*

Digitized by Google

Silvestri. Helena hoc viso ivit trans mare acquirendo sanctam crucem.

Jn sancto Petro Rome, sicud primo 54
intratur, monasterium ipsius est, primum altare ubi sanctus Petrus missam celebravit, et ultro procedendo in magno hostio eiusdem monasterii iacet venerabilis Beda. in interiori parte ad levam post sepulturas paparum est altare sancti.Gregorii, in quo eius corpus reconditum; a quo protenditur via Vaticana in medietate (?) post sacristiam procedendo iuxta eam versus navem monasterii via Lavicana. post altare sancti Gregorii est capella Petri et Pauli, ubi sunt prime ymagines lignee facte ad similitudinem eorundem apostolorum. posthac interponitur quoddam ... seu quibusdam altaribus est altare magnum, in cuius medio iacet Johannes Crisostomus, et prope idem hostium est altare sancti Allexii, et dicitur quod corpus ante ipsum ante altare sub lampade ibidem pendente sit positum, et de sancto Allexio non plus habetur in ecclesia sua nisi capud eius. et super altare idem est ymago beate Virginis in modum et staturam ut inpregnata fuit facta per sanctum Lucam. posthoc sub sacristia est capud sive kathedra sancti Petri. ulterius

17 *post* quoddam *lacunam indicavimus.*

(54) in medio est altare maius sancti Petri, ubi nullus nisi solus papa consuevit celebrare, sub quo maiore (?) altare est medietas reliquiarum de corpore Petri et Pauli, et ibidem sessorium sancti Petri. posthoc est altare sancte Crucis in capella, ubi olim in quadam fenestra retro altare oleum emanabat, et ostendit lapis ibidem positus et foraminibus fenestratus. illam capellam non intrant mulieres eadem de causa, quia isti oleo quod sanavit multos infirmos, maledixit quedam, quando maculavit vestem suam, et tunc cessavit emanare, et ergo ista mulier et omnes mulieres que adhuc intrant sunt maledicte et excommunicate. posthoc est capella sancti Johannis Baptiste, in qua est baptismus, in qua solebant homines baptizari certis temporibus annis, (?) et consultum fuit de isto loco fundi baptis-

55 mus in sanctum Johannem Lateran̄. tunc ante palatium pape est Crux sancta de sanguine Christi. ibidem est altare .... sicud primo intratur in ecclesiam eandem ad dextram est altare Veronice, supra quod Veronica est inclusa in ecclesiam eandem ubi intratur versus levam in muro superius est crux sancti Petri, iuxta quam requie-

56 scunt corpora apostolorum. deinde ulterius

versus levam est Vaticanum, ubi multi sunt (56)
pape et multi sancti requiescunt. in eadem
ecclesia est unus de 30 de argenteis. item
ymago sancte maiestatis que loquebatur ad
Carulum regem, dicens: o fili! omnibus
obtulisti, sed michi nichil dedisti. Carulus
extrahens anulum de digito proiecit in pa-
rietem, ubi adhuc videtur i^e nobilis lapis.
ipse corruit in terram, adoravit. ibidem
adhuc .... in lapidibus a pedibus
et a capite. item ecclesia sancti Andree, 57
monasterium Patronelle. item ibidem est
ymago Christi, de cuius capite cecidit
caput. item iuxta altare, ubi papa con-
secrat imperatorem, pendet corda Jude
Scariotis. item sunt ibi 28 gradus ante
ecclesiam, sicud ad sanctum Gregorium
iuxta Septem solium. item est positum
corpus in latere quod mutatum fuit in di-
gitum in manibus beati Gregorii.
Jn Laterano ante sedes est sterqui- 58
lium in Laterano ante ambitum est se-
des sterquilinii, ubi papa ducitur ad
sedendum, cum ad sanctum Petrum est
consecratus, et dicit: argentum et aurum
non est michi, quod autem habeo hoc tibi
do. supra palatium ante sancta sanctorum
sunt due sedes, in quibus consideratur

(58) papa, an masculus sit an femina. ibidem est ymago maiestatis proiecta in lapide, ceu cum lapide vulnerata est sanguinea a tesseratore. ibi est crux, que transivit de pariete in parietem, propter verba (?) cuiusdam sacerdotis, qui donavit veniam peccati (?) mulieri sibi confitenti. in capella que dicitur sancta sanctorum est preputium Christi et eius umbilicus et quasi tota tunica inconsutilis, cuius pars altera est in ecclesia mayori argenteo, in cuius ecclesia cacumen (?) altaris est mensa domini in cena. item in eadem ecclesia sive capella sunt capita apostolorum Petri et Pauli et capud sancte Agnetis et capud sancte .... et de corpore Christi, quod Christus consecravit in cena et alia plura. item superius in testudine ymago maiestatis picta divinitus, quam beatus Lucas pictura delineaverat. (?) item ante sancta sanctorum est ymago domine nostre antequam Theophilus reconciliatus fuit. ibidem est capud Zathae. item super maius altare in ecclesia est tabula cum ymaginibus apostolorum Petri et Pauli, quam di-

16 *post* sancte *in codice spatium vacuum relictum.*
25 *post* quam *excidit* Silvester. *cf.* § *53.*

Digitized by Google

vina gratia ostendit Constantino imperatori. (58) item in alia parte est dolium in quo Constantinus baptizatus fuit et mundatus a lepra, ante capellam beati Johannis Baptiste, ubi mulieres non intrant. in sancto (?) est alia capella in qua est ymago domine nostre depicta, que ad oblacionem (?) anuli cuiusdam mulieris porrexit manum et attraxit manum, ubi adhuc apparet anulus in digito ymaginis.

Jn sancto Paulo est alia medietas (?) 59
corporum (?) apostolorum Petri et Pauli et calix magnus Honorii pape, ubi sunt scripti isti versus

Nominis excelsi vas nobile suscipe Paule,
Vas in honore tu presul Honorius aule:
Ut tua regna piis precibus michi das pietatis,
Et satur pacis requiem iungarque beatis.

Ultima ad Anastasium ubi est claustrum 60
Cistersiesium ad fontem salinum, ubi sunt tres fontes ... ibi decollatus fuit beatus Paulus. cum autem decollatus fuit clamavit ter: Jesus, Jesus, Jesus! et in quolibet loco fons emanavit secundum tres saltus capitis.

Digitized by Google

61 Jn sancta Maria mayori supra maius altare est ymago faciei Christi cum alia pictura, que non per hominem sed divinitus est facta. ibidem est ymago beate Virginis etiam divinitus facta, sed ad pingendum disposita ad sanctum Lucam. ibidem jacet sanctus Jeronimus. (?) item aula et custhotium, de quibus apostolus fecit mentionem in epistola sua. ibidem sunt tria lingna longa de cruce domini, et de lacte beate Virginis. sanguis domini in kristallo, et de ligno sancte crucis. capud sancti Mathie apostoli: corpus requiescit ante (?) altare. iuxta sanctam Mariam mayoris volavit Symon magnus, ante sanctam Mariam novam ibi cecidit. in ecclesia sancte Marie rotunde habet ex adverso 100 pedes et 84 pedes.

62 Jn sancta Maria nova est una tabula, in qua est depicta, ut dicitur, per sanctum Lucam ymago sancte Marie cum sua prole, et quondam conbustione ecclesie ista tabula etiam est, et abigna fuit; et totaliter est denigrata, et nichil apparet de amictu neque de membris, nisi facies matris et facies prolis permanserunt illese, sicud adhuc apparet. ibidem in uno altare est lapis signatus per genuflexionem

Digitized by Google

sancti Pauli, quando oravit in volatu Sy- (62)
monis magi, qui ante eandem ecclesiam
cecidit, ubi locus lapidibus est signatus.
ibidem est templum Pacis, in qua scriptum
est: non sum ruitura nisi virgo sit pari-
tura. item: templum non corruat, nisi
virgo pareat. iuxta sanctum Adrianum 63
contra illam ymaginem lapideam est carcer
sancti Petri et fons in eodem. item co-
lumpne, ad quas legati fuerunt apostoli,
sunt apud sanctum Marcum in Trope-
diam, ubi locus est in quo sanctus Pe-
trus crucifixus fuit. ad sanctum Petrum 64
ad vincula est kathena qua ligatus erat.
ad sanctum Paulum est kathena Pauli.
ad sanctam Mariam rotundam est ecclesia 65
sancte Agnetis in agone, ubi proiecta et
posita erat ad lupanar. in sancto Silvestro 66
apud Clarissas ostenditur capud sancti Jo-
hannis Baptiste. apud sanctam Potentia- 67
nam sororem Praxeris est corpus Poten-
tiane et Priscille, et ibi est cimiterium
Priscille. item earundem baptismus
virginum; ibi fuit domus paterna Petri et
Pauli. ubi est Crispinus et Crispinianus
est baculus pastoralis eiusdem. in sancta
Praxede est corpus sancti Mauritii et 40
sociorum. item in sancta Praxede est cor-

Digitized by Google

pus eiusdem et tertia pars columpne in
qua Christus flagellatus est, in parva (?)
68 capella ubi mulieres non intrant. de sancta
Praxede versus sanctum Sixtum eundo ver-
sus sinistram est termas (?) Dyocletiani,
quod depinxerunt 4^{or} martires coronati, et
in eadem via est memoriale anserum, qui
Romanos de sompno excitaverunt et de
69 captivitate liberaverunt. de sancto Sixto
eundo est castrum Anthoniani, sub quo
70 est castrum trium (?) legionum. item iuxta
Caliseum (sic) in platea iacet ymago, que
dicitur papa femina, cum puero, cuius cor-
pus ad sanctum Pitreum (?) in bonio est
sepultum. item ibidem in platea est ma-
iestas domini, que ei transeunti dixit: ca-
modo (?) non transibis; et cum transiit,
rupta fuit et reiecit de ventre infantem,
unde papa adhuc non transibit viam illam.
71 ad sanctam Mariam mamma celi est ymago
beate Virginis divinitus depicta cum la-
crimis sicut stetit sub cruce. in sancto
Sixto fratrum ordinis predicatorum et sancte
monialium, (?) ibidem sunt corpora pape Se-
verini, pape Luciani, pape Persutheris, (?).

24 25 *Severinus papa sedit a. 610.*

Digitized by Google

pape Calethorii, pape Perthoquinii, (?) pape (71)
Luci, episcopi Maximii martiris, ymago beate Virginis quam fecit beatus Lucas, quam quidam papa-violans obtulit ceu abstulit et in sancta sanctorum deportavit, dicens matrem debere esse cum filio; cuius ymago est ibidem, sed adoratione sororum in mane contra (?) auroram cum lumine magno reversa est, et eadem ymago in septimana sancta mutatur in colore, sic quod in die Parasceve ex toto palescit. ibidem est sanguis aut mensa beati Dominici, super quam angeli panem portaverunt. ibidem est altare super quo beatus Dominicus missam celebravit et suscitavit nepotem cardinalis, per quem multa habet monasterium in Anglia. de sancto Sixto eundo 72
versus sanctum Sebastianum, cum devenitur ad murum est porta Latina, ubi est clastrum, ad sinistram ubi est dolium in quo sanctus Johannes Evangelista missus fuit, et kathena qua legatus erat, et ibidem ante portam sicud exitur ad dextram est locus in quo sanctus Johannes in ferventis oley dolium missus fuit. et ulterius 73

1 2 pape Luci] *Lucius I a. 253; Lucius II a. 1144 –1145; Lucius III a. 1181–1185.*

Digitized by Google

eundo. extra muros versus sanctum Seba-
stianum in via Apia est capella Domine
74 quo vadis, item aqueductus. ad palatium
maius est ortus deliciarum et palatium
Ovidii et claustrum Gregorii sexti, in quo
se fecit indicere (?) monachum; in eodem
clastro est liber dyalogorum de manu
eius, et ibi est ymago crucifixi, que inter
iudeum et christianum ad ferendum testi-
monium de pecunia recepta capud nuthua-
vit. ibidem est mensa super quam sanctus
Gregorius 20 pauperes invitatos locavit, et
dominus noster Jesus Christus 13us apparuit.
75 iuxta illud est claustrum sancti Johannis et
Pauli martirum, ubi requiescunt corpora
76 eorum. ad sanctam Vivianam est capud
77 eius, ubi requiescunt 4^{or} milia. ad sanctum
78 Marcellum est capud Cosme. ad portam
79 sancti Pauli est sudarium domini. ad san-
ctum Allexium est capud eius et capud
80 sancti Bonifacii. ad sanctam Ceciliam est
capud eius, ibidem fuit domus eius et cor-
pus eius in altare cum aliis nongentis et
81 sex corporibus. sanctus Silvester ligavit
draconem in fine palatii mayoris, qui infi-
82 nitos Romanos interfecerat. ubi nunc est

5 *Gregorius VI a. 1045–1046.*

Digitized by Google

ecclesia sancte Marie de inferno duo sunt (82)
loca, ubi sancti martires passi sunt; in
urbe ad sanctum Vitum, in maccello iuxta
sanctam Mariam mayorem, ad sanctum
Sebastianum, in sancto Angelo. in foro
piscium est sancta Felicitas cum septem
filiis suis. in sancto Bartholomeo in in- 83
sula ostenditur capud eius, et ibi est cor-
pus eiusdem sub bulla aurea imperatoris.
item est ibi capud et corpus Paulini con-
fessoris et episcopi. item est ibi brachium
Tha[illegible], brachium Symonis, mentum Jacobi
maioris. ad sanctam Crucem in Jerusa- 84
lem ibi quedam fecit se demorari (?) aut
demembrari. item est ibi corda cum qua
Christus ligatus fuit ad statuam, item spon-
gia Christi, item unus clavus Christi cum
undecim spinis de corona Christi; et tum
ibi in turri exterius erat (?) aurea illa scri-
ptura, recondita in muro, quam Pylatus
scripsit super Christum: Jesus Nazareus
rex Judeorum. et est ibi unum magnum
lignum, quod pendet superius in magno
monasterio de cruce dextri lateris ac la-
tronis. iuxta illud est cisterna cuiusdam 85
imperatoris, quam semper plenam habuit
cum vino, et nunc est ecclesia ibi sancti
Angeli. ex alia parte versus sanctum Jo- 86

Digitized by Google

hannem in Laterano est domus Pylati.
87 ad sanctum Marcum est vestis eius cum
88 aliis multis reliquiis. ad sanctum Grego-
rium ad velum aureum est capud suum.
89 ad sanctum Laurentium in Palisperno fuit
assatus sanctus Laurentius, et ibidem in
kristallo est eius pinguedo et ferrum (?)
cum quo movebatur.
90 Jn sancta Maria Transtyberim ibi extra
emanavit oleum per tres dies, cum Chri-
stus nasceretur. item ymago beate Vir-
ginis in alto supra hostium, que respondit
Romanis, quod essent securi ...... propter
penitentiam quam egerunt. ibidem est cor-
91 pus sancti Calixti. in sancto Spiritu est
corpus sancti Cyriaci, et in capella supra
Spiritum sanctum in monte in castro Ne-
ronis est ymago beate Virginis, quam fecit
92 sanctus Lucas. in Chrisogono est corpus
eiusdem et brachium sancti Jacobi mayo-
93 ris cum multis aliis reliquiis. in sancta
Cycilia est eius corpus, eius carium. (?)
94 in sancte Sabbe monasterio, quod ipse
fundavit, iacet Tytus et Vespesianus et
95 Volusianus. in sancta Prisca est corpus
eius; item corpus aquile et pisce, (?) de

13 *post* securi *in codice spatium vacuum relictum.*

Digitized by Google

quibus scripsit apostolus. in altare quod (95)
consecravit Gregorius papa, cui in eodem
missam celebranti apparuit ymago cruci-
fixi, ob cuius memoriam papa Urbanus
officium: Nos autem. et super idem altare
est pictura sancte (sic) Luce de manu pro-
pria. et ibi est sanctum sandalium sancti
Petri. item in eiusdem kathedra parva
pe[illegible]cia. (?) in ecclesia sancte Barbare est 96
capud et brachium eiusdem. item columpna
ad quam ligata fuit cum sorore sua. in 97
sancto Martino in monte est corpus Sil-
vestri pape. ad sanctam Agnetem extra 98
muros est supra altare in testudine ymago
sancte Agnetis tenens anulum in manu,
quem recepit a presbitero Johanne ex iussu
Pascasii, sicud adhuc apparet. ibidem una
debebat claustrari et non potuit; tandem
fassa fuit, se fuisse corruptam, unde qu[illegible]
in illo claustro, non possunt stare nisi pure
virginis. (sic) ibidem est capud Constantie
et Amate virginum. ad sanctum Lauren- 99
tium in Lucina stat craticula sua et ka-
thena, qua ligatus erat. ibidem est corpus
eius et Stephani prothomartiris, et lapis
in quo positus fuit, quando de craticula
portatus fuit. et corpus Ypoliti. infra in
capella in altare in sancto Laurentio est

Digitized by Google

100 carcer eius et fons in eo. in sancto Se-
bastiano est cymiterium sancti Calixti ad
kathacumbos. item exterius est campus
agonis, in quo est statua ydoli, ad quam
sagittatus fuit sanctus Sebastianus, et prope
est fons in quo sanctus Urbanus ......
101 baptizavit et eius latibulum. et in sancto
Sebastiano est Stephanus papa et locus in
quo fuit decollatus. ibidem est mulier Sa-
maritana, et eundo in sanctum Sebastianum
apparent lapides de sancto Stephano. item
due cruces in lampade, que dicuntur esse
102 facte ante incarnationem domini. ibidem
in campo contra sanctum Sebastianum iuxta
eius capellam est fons ex quo sanctam Ce-
ciliam baptizavit et Tyburtium et Valeria-
num.

fol. 215ª — 216ª sequuntur indulgentiae a papa Gregorio quibusdam ecclesiis romanis concessae. in fine legitur

Jn ecclesia sancti Petri ad vincula est vera remissio omnium peccatorum. anno domini MCCC°LXXV et cet.

6 *post* Urbanus *in codice spatium vacuum relictum.*

INDEX.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX.

Aaron, virga pag. 31 11
absida 30 15
(Adrianus) Adriani castellum 2 16, 28 15 — memoria 29 5 — palatium 19 6 — sepulchrum 29 14 — templum 16 21, 19 13, 29 3 Adrianus pons 4 5
Adrianum, iuxta sanctum 55 7
Agathe cimiterium 9 16 Agathes ecclesia 3 18
Agnetis in agone ecclesia 55 17 — capud 52 15 — cimiterium 10 11 — ymago 61 15 Agnetem extra muros 61 13
Agrippa 39 16, 40 14. 26 Agrippe 8 23, 40 9
agulia 15 1 aguliam 28 6 agulie due 28 4
Albiston 13 8
Alexandri arcus 6 6 — palatium 16 5 — theatrum 9 9
Alexandria 23 14 Alexandriam 43 9. 20
Alexandrine (therme) 9 1
Alexii ecclesia 3 12 Allexii altare 49 20 Allexium, ad sanctum 58 20 Allexio, de sancto 49 28
Amate capud 61 22
amphitheatrum 6 13, 12 17 — tri colossus 11 8
Anastasius IIII papa 29 20 Anastasium, ad 12 11, 53 21
Andree ecclesia 14 21, 51 11
Angelus, sanctus 25 17 Angeli castellum 28 15 — ecclesia 59 28 Angelo, in sancto 59 5
Anglia, in 57 17
ani aurei 31 10
annualiter 41 4, 45 17
anserum memoriale 56 7
Anthoniani castrum 56 10
Antoniane (therme) 8 23
Antonini arcus 6 21, 25 21 — columna 5 12, 7 1, 19 11 — Coclidis columna 11 4 — palatium 5 11, 16 18 — templum 16 19 — theatrum 9 8 Antoninus pons 4 7, 9 9, 25 21
Antonius 42 18. 24, 43 7 Antonii ecclesia 21 1
Apia via 58 2
Apollinarem, ad 10 5
Apollinis oraculum 16 16 — templum 14 12. 17, 17 12, 23 20, 24 10. 21 — in Vaticano 31 22 Apollinis Troie (?) tem-

Digitized by Google

plum 32 11 Apollinis et Splenis ara 22 14
Appia porta 2 1 Appiam portam 6 9, 10 4, 12 3, 46 16
Apuli 2 4
Aquiro, in 16 20
Archadius 44 8 Archadii 44 5
archam testamenti 31 6
arcum Romanum 32 24
Ardeatina via 10 17
argentarie insule 19 15 argentarii, in clivo 19 13
armiger 37 7
Asclepii templum 24 10
Asinaria porta 2 7
Asyli templum 18 18, 21 18
Augusti kalendis 43 27, 44 21, 45 15. 25 — nomen 43 26
Augustum castellum 30 5
Aurelia porta 3 1 — via 13 4
Aurelie Auristille domus 25 4
Aventinum 13 7 Aventinus mons 3 10 Aventino, in 25 1

Bacchi templum 19 15, 24 18, 25 9
Bagya cimiterium 10 17
Balbina, sancta 22 12
Barbare, in eccl. 61 9
Bartholomei corpus 46 15, Bartholomeo, in 59 7
Basilius 19 18 Basilii 19 23
Beda, venerabilis 49 7
Bellone templum 16 7
bibliotheca publica 21 28
Bizantium 32 23
Bonifacius papa 41 15 Bonifacii capud 58 21
Brachis, turres de 6 18

caballi marmorei 34 20
caccavarios, ad 25 20
Calcarari, in 17 14
Calepodii cimiterium 9 14
Calethorii pape corpus 57 1
Caliseum 56 12 cf. Coliseum
Calixti cimiterium 10 16, 62 2 — corpus 60 15 Callixti cimiterium 10 2
Camellariam 19 1
Camilli palatium 5 11
Camilliano, in 17 13
campus agonis 62 3
Canarius vicus 12 8
candelabrum cum septem lucernis 31 8
Cannapara 13 10, 20 17 Cannaparam 18 16
cantarum 27 12 cantari 27 18
Capena porta 1 12
Capitolium 3 14, 13 12, 17 18, 31 18 — aureum 19 3 —, ascensus in 20 7 Capitolii 18 16 — custos 19 2 Capitolio, in 7 11, 39 20, 40 1
Carmentis templum 18 22, 19 18
Cartularie turris 6 17 Cartularium 21 22
Carulus 51 6 Carulum 51 5
Casa maior 22 3
Castellum aureum 17 15
Cataneo, in 25 22
Catiline palatium 20 22
Ceciliam, ad 58 21, 62 15 cf. Cycilia

Digitized by Google

Celius mons 3 12 Celio monte 23 17
Celsum, ad 6 7
Cencii Frangapanis 21 13
Centii de Orrigo 25 9
Cereris et Telluris templum 20 17
Cesar, Julius 18 19 Cesar tantus eras .... 15 11 Cesaris, arcus 6 18 — auguratorium 22 5 — forum 21 10 — memoria 15 1. 8. 13 — mortem 42 19 — mutatorium 22 12 — palatium 5 14 — sepulcrum 5 15 — templum 18 12 Cesarem, Julium 18 14 Cesare, Julio 42 16 Cesarum castellum 6 12
Cesar (Focas) 42 1
Cesarius, sanctus 22 4
Chrisogono, in 60 19
Christi preputium et umbilicus 52 8. 9 — ymago 51 13
Chromacii palatium 5 15 cf. Cromatii
Cibeles 40 22, 41 6. 9. 18. 23 — statuam 27 20 — templum 24 4
ciborium 31 15, 32 7
Ciceronis templum 25 13
Cimbros 24 2
Cimbrum 24 1
circo, in 25 2
Ciriacus, sanctus 17 13
cirothecam 30 18
Cistersiesium claustrum 53 22
Clarissas, apud 55 19
Claudii palatium 4 15
Cleopatra 42 24, 43 10 Cleopatram 42 22
cloaca 12 19, 28 12
cocovaia avis 38 1, cocovaie 39 9 cocovaiam 38 5
Colina porta 2 14
Coliseum 22 5, 27 9 Colisei 22 7 Colliseum 4 15 Coloseum 26 9
colossus amphitheatri 11 8
Commodiane therme 22 13
concha 16 7, 36 14 concham 16 12, 35 4, 36 10 conche due 23 18
Concordie edes 5 5 — templum 20 6, 21 20 — et Saturni templum 19 14
Constantie capud 61 21
Constantinus 13 9, 47 21, 48 12. 19, 53 1 — Augustus 31 4, 32 14 Constantini arcus 6 12 — caballus 36 18 — palatium 4 16, 5 10, 24 16 Constantino 23 11, 53 1 Constantinum 48 8
Constantinopolim 23 13
cophinos 31 25
Cormitis, therme de 14 6
Cornelia via 13 2
Cosme capud 58 18 Cosmatis ecclesia 21 17 Cosmatem 5 4
Craticule templum 25 20
Crescentii castellum 9 11, 29 1
Crinorum, super porticum 18 9
Crisostomus, Johannes 49 19
Crispinianus 55 25
Crispinus 55 25

Cromatii palatium 26 1 — filio 26 7 cf. Chromacii
Crux sancta 50 21 Crucis altare 50 6 — ecclesia 5 2 Crucem in Jerusalem 59 13
Cucumeris clivum 10 13
Cum sim mortalis . . . 34 17
curia 8 17
custodiam, ante privatam 20 1
Cycilia, in sancta 60 22 cf. Cecilia
Cyriaci cimiterium 10 21 — corpus 60 16

Damasco 23 13
Damasso, in (Laurentium) 9 8
Decius 14 4
Diane templum 24 3. 15, 46 13
Dioclitianus 7 3 Diocletiani 8 18 Diocletiane (therme) 8 22 cf. Dyocletiani
Domine quo vadis 2 2, 12 5, 58 2
dominus papa 4 17
Dominicus, beatus 57 14 Dominici 57 12
Domitiani palatium 5 18, 24 9 Domitiane therme 8 20
Domitille cimiterium 10 20
Dyocletiani termas 56 5 cf. Diocletiani

Egipti 42 22 Egiptum 43 20 Egiptiis, de 45 6
Elena 48 23 Elene 48 26 cf. Helena
elephanto, in 25 12
Eliogabali gradus 13 4
Epirum, ad 43 5
erarium publicum 20 8
Esculapii templum 21 22, 46 14
Eudoxia 45 25 Eudoxie 44 5
Eufimiani palatium 5 16
Exquilinus (mons) 8 16 Exquilino monte 23 23

Fabianum, ad 10 3
Fabiorum templum 20 5
Fabricius pons 4 6
Fasciolae regio 12 7
Fatale templum 20 3
Fauni templum 24 7, 25 11. 19
Felicis cimiterium 10 1
Felicitas, sancta 59 6 Felicitatis cimiterium 10 15
Fidia 35 6
Flaminea porta 2 13, 30 4 Flamineum theatrum 9 11 Flamineus circus 14 6
Flore templum 16 6
Foce imperatoris 41 16
forcipes 31 13
Fortune templum 22 11 — et Diane templum 46 13
forum publicum 18 17 foro piscium, in 59 5
Frangapanis, turris Cencii 21 14
frigium 32 20

Georgium, ad 12 9
Girolum ad 9 16, 13 4
Gordiani cimiterium 10 5
Gorgonis templum 46 10
gradellas, ad 25 10

Digitized by Google

Gratiani arcus 6 8 — pons 4 8
Grecia, de 32 10
Gregorius papa 61 2 — sanctus 58 12 Gregorii 51 20 — altare 49 8.14 — sexti claustrum 58 5 Gregorium, ad 51 17 — ad velum aureum 60 3
gumfo, in 13 2

harundo 31 12
Helena 49 1 — Augusta 32 14 Helene, beate 29 19 Helenam, ad 10 7 cf. Elena
Herculis templum 18 18, 23 23, 46 12
Hermetis et Domitille cimiterium 10 20
Herode, ab 44 15
Honorius 58 16 Honorii pape calix 53 13
Honoris et Diane templum 24 3
hospitale de thermis 9 2
Hostiensi via 32 16

Jacobi mayoris brachium 60 20 — mentum 59 12
Janarus mons 3 9
Jani templum 19 2, 21 11
Janiculus mons 3 8 Janiculo, sub 46 10
Januarii, in kalendas 17 4
Jeronimus (?) sanctus 54 7
Jerosolimam 44 9 Jerosolimis, ab 45 9 Jerusalem 31 7
Jesu Christi vestigia 2 8
Jesus Nazarenus rex Judeorum 59 22
Jlio in monte 24 14
infernus 21 2
Jnnocentius papa II 29 15
Jnnocentum cimiterium 10 18
insula cathenata 13 5
inter duas lauros 10 6
Jnterlude 12 16
invisibiliter 3 19
Johannis Baptiste capella 50 16, 53 4 — capud 55 19 — vestimentum 31 13
Johannes Crisostomus 49 19
Joannes evangelista 2 5, 31 14 Johannes evangelista 57 21. 24
Johannem in Laterano 50 20, 59 28
Johannes Patricius 47 7
Johanne, a presbitero 61 16
Johannis et Pauli claustrum 58 14
Jovis basilica 14 1 — oraculum 17 16 — templum 19 23, 22 3, 25 6. 16, 31 20, 46 14 — et Diane templum 24 15 — et Monete templum 18 10, 39 21
Jtaliam 37 5
Jude Scariotis corda 51 15
Judei 4 6 Judeorum 31 7 — pons 4 5, 14 7, 25 19 Judeos 19 26
Judicii signum 33 17
Juliani templum 22 1 Juliano 24 8
Juliis, in kalendis 17 3
Junonis templum 18 17, 31 25

Digitized by Google

Lateranensem basilicam 81 4 Lateranensis porta 2 7
Lateranum 22 9, 48 22 Laterani 36 18, 37 5 — in palatio 23 21 Lateranis 29 14 Laterano 27 7, 51 21.22
Latericii vicus 13 13
Latina porta 2 3, 10 6, 57 19
Latini 2 4
Latone templum 21 18
Laurentius, beatus 24 21, 60 6 Laurentii porta 2 9 Laurentio 14 5, 61 28 Laurentium in Damasso 9 7 — foris muros 10 10 — in Lucina 5 20, 6 21, 61 22 — de Mirandi 21 16 — in Palisperno 60 5 — in Panisperna 8 21, 14 2
Lavicana porta 2 8 — via 49 13
Lentuli palatium 25 8
Leonis, domus Petri 25 14
Leonina, civitate 1 9
Liberius papa 47 9
Licaonia insula 46 13
Licinii, in palatio 24 3
Lucanne (therme) 8 23
Lucas, beatus 52 19, 57 3, 60 19 Luce pictura 61 6, Lucam 49 27, 54 6.21
Luci pape corpus 57 2
Luciam 7 4
Luciani pape corpus 56 25
Lucille domus 12 9, — hortus 12 14
Lucina, in 5 20, 6 21
Lucine 13 1
Lune templum 22 11
Machabei, Jude 19 27
Machinnane (therme) 8 23
Magi tempore 47 17 Mai, in medio 47 20 Maii kalendis 28 3
Maior porta 2 8
malum, ad 15 8 malo aureo 15 3
Mamertini privata 13 11, 20 1
manna 31 11
Manus carnea 7 3.10
Marcelli cimiterium 10 16 Marcellum, ad 58 18
Marcum, ad 7 2, 17 12, 55 11, 60 2
Maria, sancta 18 20, 41 25, 42 8, 46 5, 47 10, 54 21 — in Aquiro 16 20 — in ara celi 34 11 — in campo 19 16 — in Capitolio 34 10 — in Cataneo 25 22 — in fontana 24 6 — de inferno 59 1 — maior 3 17, 24 4, 47 8.19, 54 1.14, 59 4 — mamma celi 56 20 — nova 5 3, 6 11, 21 20, 54 16.19 — rotunda 7 15, 9 1.10, 16 21, 54 17, 55 16 — Transtyberim 14 9, 60 9
Marii templum 24 1
Martis, de campo 31 18 — templum 6 10, 12 6, 17 1, 20 2, 24 10, 46 16 Martem, ante 13 12
Martina 6 19, 20 4
Martino in monte 61 12
Martio, in campo 17 1
Martium mensem 18 15

Mathie capud 54 13
Mauritii corpus 55 27
Maximianas thermas 23 18
Maximii martiris corpus 57 2
Mecenatis templum 25 5
mensa imperatoris 24 16
Mercurii fons 25 3 — templum 25 1
meritoria domus 46 8
merulas 1 6
Meta sancti Petri 28 8
Metronis porta 2 6
mica aurea 5 19
Milvius pons 4 4, 13 3
Minerve templum 21 14, 25 18 — Calcidie templum 17 10
Mirandi, de 21 16
modii 24 11
Monete templum 18 10, 39 21
Moysi candelabrum 6 16
mures aurei 31 10
musibo, ex mirifico 14 14

naumachia 28 7
Neapolim 4 1 Neapulim 4 2
Neptuni 40 25, 41 7 Neptuno 40 23
Nereum, ad 12 8
Neronis in castro 60 17 — erarium 14 20 — palatium 5 13 — secretarium 16 17 — theatrum 9 10 — Tyburtinum 28 13
Neronianus pons 4 6 Neronianum palatium 14 11
Nerve palatium 19 19 — templum 19 20
Nicholai, sancti ecclesia 25 15

Nominis excelsi 53 15
Novatiane (therme) 8 21
Novembris, in kalendis 41 22. 24, 42 3
Numentana porta 2 10 Numentanam civitatem 2 11
nuthuavit capud 58 10

Octavianus 18 22, 30 4. 15, 42 16, 43 3. 18 Octaviani 33 3, 34 8, 42 21, 44 1, 45 5. 7, 46 7 — arcus 6 20 — palatium 5 19 Octaviano 3 1 Octavianum 43 13
Olimpiadis, in thermis 24 20
olovitreum templum 26 2
Olympiades (therme) 8 20, 14 1
orphanotrophio, in 23 19
Orrigo, Centii de 25 9
ortus deliciarum 58 4
Ostiensi via 10 21
Ovidius in fastis 21 12, 30 2 — in marthylogio 18 11 — palatium 58 5

Pacis templum 55 4 — et Latone templum 21 18
Palentium 3 15
Palisperno, in 60 5
Palladis templum 21 10. 25, 25 2
Pallanteo, in 4 13
Pancratii porta 3 2 Pancratium, ad 9 15
panes ordeacei 31 11
panis aurei arcus 7 12
Panisperna, in 8 21, 14 3
Pantheon 15 20, 17 9, 27 21, 41 9

Digitized by Google

papa, an masculus sit an femina 52 1 — femina 56 18
Parasceve, in die 57 11
Parrionis, ad concham 16 12
Pascasii, ex iussu 61 17
Patricius, Johannes 47 7
Patricii vicus 13 14
Patronelle monasterium 51 12
Paulus decollatus 12 12, 53 24 Pauli catena 45 28, 55 15 — genuflexio 55 1 — ecclesia 12 15, 32 15, 53 11 — porta 1 13, 58 19 Paulum, ad 10 19, 55 15 Paule 53 15
Paulini corpus 59 10
Pelagium papam 44 25
pergula aurea 25 16
Persarum 39 20 Persas 41 3
Persutheris (?) pape corpus 56 25
Perthoquinii (?) pape corpus 57 1
Petronilla, sancta 14 13
Petrus beatus 12 5, 28 21, 31 22, 45 9. 13. 19, 49 5, 55 12 — papa 48 21 Petri agulia 5 13 — altare maius 50 1 — capud 49 28 — carcer 55 9 — catenae 44 14, 45 27 — corpus 32 5. 12. 17, 44 19 — crux 50 27 — ecclesia ad Vaticanum 14 18 — ecclesia ad (in) vincula 4 16, 24 5, 45 16, 55 13, 62 18 — festivitas 29 4 — Meta 28 8 — ad nympha 10 11 — in paradiso 27 12, 29 17 — pavimentum 28 10 — ad pontem 2 15. 17 — ante portam 15 22 — in porticu 1 9, 3 4 — sandalium 61 8 — sessorium 50 5 Petrum, ad 51 24 Petro, in 49 3
Petrus et Paulus apostoli 48 2 Petri et Pauli capella 49 14 — capita 52 14 — catenae 46 3 — corpora 50 4, 53 12 — domus paterna 55 24 — ymagines 52 25
Petri Leonis domus 25 14
Phebus 26 17 Phebi templum 16 6, 18 21
Pietatis arcus 7 15, 16 21 — edes 5 5 — templum 21 21
Pinciana porta 2 12
Pincii regis palatium 2 12
pinea erea 15 21, 27 18 pineam 27 21
Pitreum (?) ad sanctum 56 14
Pompeii monumentum 16 14 — palatium 5 16 — templum 16 13 — theatrum 9 7
Pontianum cimiterium 10 19
portesam ad 10 1
Portuensis porta 3 3
Potentianam 55 20 Potentiane corpus 55 21 cf. Pudentianam
Praxede 55 27. 28, 56 4 Praxedem 13 13 Praxeris sororem 55 21
Praxitelis 35 6
preputium Christi 52 8

Digitized by Google

Pretextati cimiterium 10 4
Prisca 60 25
Priscille cimiterium 10 12, 55 23 — corpus 55 22
Prisci Tarquinii circus 22 15
ptisanas duas 48 16
Pudentianam 13 14 cf. Potentianam
pusterulas 1 7
Pylatus 59 20 Pylati 60 1

Quiralis mons 8 10
Quiricus 19 22 Quiricum 14 1
Quirites 3 11

Ravennatium templum 14 7, 46 6
Remi templum 2 1
Roma nova 16 9
Roma vetusta fui 16 9
Romanum arcum 13 7
Rome murus 1 3
Romulus 5 5 Romuli palatium 5 3 — sepulcrum 28 7 — templum 6 14, 21 19
Rose, domine 17 15
rostra navium 17 7

Saba 22 14 Sabae ecclesia 3 10 Sabbe monasterium 60 23
Sabbatina forma 28 2
Salaria porta 2 11 — via vetere 10 16
Salarium, ad pontem 10 12
Salustii palatium 5 10
Salvator de statera 20 15 Salvatorem 16 19
Salvia aqua 12 10

Samaritana mulier 62 9
Samsonis palla 27 8
Sassiam, ad 4 7
Saturni templum 19 14, 20 9, 24 10 — et Bacchi templum 24 17
Saturninum, ad 10 14
Saxones 39 17
Scariotis, Jude corda 51 16
Scauri clivus 12 17
scholam grecam, iuxta 25 7
Scipionis templum 23 17
scutiferi more 38 5
Sebastianus 12 20, 26 6, 62 5 Sebastianum 10 3, 57 18, 58 1, 59 5, 62 10. 14 Sebastiano 62 1. 8
semitam publicam, iuxta 20 4
senatorum palatium 3 14 — pons 4 8
septem laudes 2 19
septem lucernarum arcus 6 14, 21 21
Septem solium 51 18 Septem solia 9 6, 12 18, 13 6 Septisolium 22 10
Septimana porta 2 19
septimana sancta 57 10
Serapis templum 23 19
Sergium 20 5
Severi palatium 4 14
Severiane therme 22 13 Severianum templum 25 17
Severini pape corpus 56 24
Sextiles festivitates 45 3 Sextilium kalendarum 46 1 Sextilibus kalendis 43 25, 44 23
Si lapis est 15 16
sibillam Tyburtinam 33 11

Digitized by Google

Sibille templum 25 12
Silvester 13 8, 27 1, 48 6, 58 24 Silvestri 21 9, 31 3, 49 1, 61 12 Silvestro 32 20, 48 4, 55 18 Silvestrum 48 15
Simmachus papa 27 13
Sixtum 4 14, 56 4 Sixto 56 9. 28, 57 17
(Sol) Solis templum 22 2. 6, 25 10, 26 9
Sol et Luna planete 26 16, Solis et Lune templum 22 10
Sospite dee templum 19 22
Spiritum sanctum 60 17 Spiritu, in sancto 60 15
Splenis ara 22 15
stadium 12 18
Stephani protomartiris corpus 61 25
Stephanus papa 62 8
Stephani ecclesia in Celio monte 3 13 Stephanum in piscina 26 1 Stephanus rotundus 25 11 Stephano, de 62 11
sterquilinii (?) sedes 51 23
sterquilium (?) 51 22
Stille arcus 12 7, 13 6
stratam, in 13 3
sudarium domini 58 19
Suevos 39 17
Susannam 8 19. 22
Susurrianum palatium 5 1, 23 22
Symon magnus 54 15 Symonis magi 55 1 — brachium 59 12
Syrapti, in monte 48 5
tabule testamenti 31 10
Tarpeius (mons) 8 14 Tarpeio, in 18 18
Tarquinii theatrum 9 5 — circus 22 15
Taurina porta 2 8
Telluris domus 13 11 — templum 20 17 Tellure, in 13 10
Thatei brachium 59 12
Theodosii arcus 6 7 — pons 4 9 — Theodosio 44 6
Theophilus 52 22
Tiberiane (therme) 8 21
Tiberii 24 13, 35 5
Tiburtio, cum 26 6
tintinnabulum 39 19, 40 2. 3. 5
Titus 31 6 Titi arcus 5 11, 6 15 — palatium 5 17 — templum 19 17 — et Vespasiani theatrum 9 4 cf. Tytus
Tosetis, turris de 7 2
Traiani columna 5 9, 19 8 — foro 19 21 — palatium 5 9, 24 22 — palatium tyberianum 14 3 — templum 19 12 — Coclidis columna 11 6 — et Adriani palatium 19 5
Transtiberim 5 18, 14 7. 9 Transtyberim 1 8, 2 18, 46 5
Trasonis cimiterium 10 14
Trinitatem 13 6
Trivii, in capite 24 12
Tullianus carcer 25 14
tunica inconsutilis 52 10
tyberianum palatium 14 3

Digitized by Google

Tyburtina porta 2 9 Tyburtinam plateam 28 11 — sibillam 33 11
Tyburtinum Neronis 28 13
Tyburtium 62 16
Tytus 60 24 cf. Titus

umbilicus Christi 52 9
Urbanus 61 4, 62 6
urna aurea 31 11
Ursi cimiterium 9 16 — ecclesia 16 17 Ursum 5 9 — pileatum 10 7

Valentinianus pons 4 10 Valentiniani arcus 6 8
Valentini porta 2 14
Valerianus 14 4 Valerianum 62 16
Vaticana via 49 11
Vaticanum, basilica 14 14. 15. 19, 51 1 Vaticano, in 31 28
velum aureum 12 10, 25 18
Veneris templum 17 14, 24 6. 13
Verano in agro 10 9
Veronica 50 25 Veronice altare 50 24
Vespesianus 60 24 Vespasiani arcus 6 11. 15 — palatium 5 17 — templum 19 16 — theatrum 9 4
Veste templum 17 14, 21 7 — et Cesaris templum 18 12
vestis inconsutilis 31 12
Viminalis (mons) 3 17
Virgilius 3 19
Virginis ymago 54 5, 56 21, 57 3, 60 11. 18
Viridaria porta 3 6
Vitum 59 3
Vivianam 10 8, 58 16
Volusianus 60 25 Volusiani palatium 5 2

Xistus 12 4

Ypoliti corpus 61 27
Ysidis templum 23 19

Zathae capud 52 23

Berolini, typis A. W. Schade (L. Schade.)

Digitized by Google

Digitized by Google

Lith. Anst. v. Leopold Kraatz in Berlin.

Digitized by Google

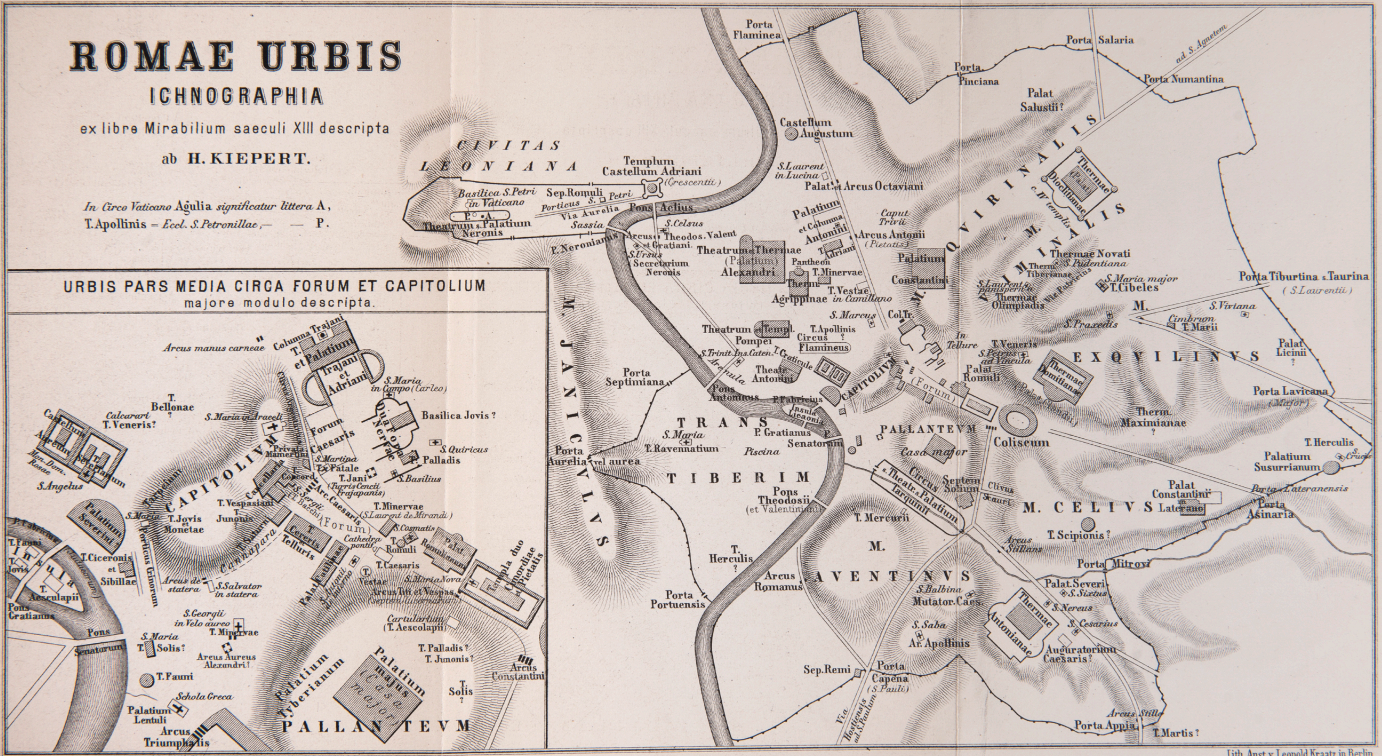

Lith. Anst. v. Leopold Kraatz in Berlin.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google